

Nr 51

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående reformerad lärarutbildning samt anslag för budgetåret 1967/68 till lärarhögskolor och folkskoleseminarier m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

(2: a avd.)

I propositionen nr 1 (bilaga 10, punkterna F 1—6 och F 11 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för den 3 januari 1967) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna till Lärarhögskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 84 310 000 kr., till Lärarhögskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 712 000 kr., till Lärarhögskolorna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 1 960 000 kr., till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 39 570 000 kr., till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 306 000 kr., till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 2 215 000 kr. och till Kostnader för praktisk lärarkurs m. m. ett förslagsanslag av 13 550 000 kr.

I propositionen nr 4 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för den 3 januari 1967, föreslagit riksdagen att

1) besluta att den 1 juli 1968 skall införas en ny utbildning av klasslärare på grundskolans låg- och mellanstadier samt lärare i läroämnen på grundskolans högstadium och i gymnasiala skolor med mål, studietid, innehåll och uppläggning enligt de riktlinjer som angivits i statsrådsprotokollet;

2) besluta att

a) utbildning av klasslärare och speciallärare i grundskolan skall ske vid lärarhögskolor,

b) utbildning av lärare i läroämnen skall ske i fråga om praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolor och i fråga om ämnesteorier vid universitet och vissa högskolor, i vad avser ämnen tillhörande de filosofiska fakulteterna i fasta studiegångar som utformas särskilt för lärarutbildning,

c) lärarhögskolorna skall svara för fortbildning och vidareutbildning av lärare enligt de riktlinjer som angivits i statsrådsprotokollet;

3) besluta att delar av det allmänna skolväsendet skall användas för lärarhögskolornas försöks- och demonstrationsverksamhet jämte praktisk lärarutbildning samt att särskilda lärartjänster skall finnas för denna verksamhet och utbildning med de uppgifter som angivits i statsrådsprotokollet;

- 4) besluta att lärarhögskolorna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Uppsala får de uppgifter och den uppbyggnad som angivits i statsrådsprotokollet;
- 5) besluta att inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad som angivits i statsrådsprotokollet, i Umeå den 1 juli 1967 och i Linköping den 1 juli 1968;
- 6) besluta att — under i statsrådsprotokollet angivna förutsättningar — inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad som där angivits i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö den 1 juli 1968;
- 7) besluta att folkskoleseminarierna i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö skall — i den mån lärarhögskolor enligt punkt 6 inrättas — upphöra vid utgången av juni 1968 och att då ännu inte avslutade lärokurser skall fullföljas inom ramen för de lärarhögskolor som avses i punkt 6;
- 8) besluta att folkskoleseminarierna i Göteborg (Guldheden), Linköping, Stockholm, Umeå och Uppsala skall avvecklas fr. o. m. läsåret 1968/69 med en årskurs i sänder;
- 9) besluta att vid de folkskoleseminarier som inte avvecklas tills vidare får meddelas utbildning för klasslärare enligt i huvudsak nu gällande bestämmelser;
- 10) besluta att statens försöksskola i Linköping skall upphöra vid utgången av juni 1968;
- 11) besluta att de nuvarande lärarhögskolornas och folkskoleseminariernas övningsskolor utom vid de seminarier som ej avvecklas skall upphöra vid utgången av juni 1968 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t för särskilt fall bestämmer;
- 12) godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts om avveckling av treterminsutbildning av ämneslärare vid lärarhögskolor, av praktisk lärarkurs och av den i Umeå försöksvis anordnade utbildningen av ämneslärare;
- 13) godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder för fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för försöks- och demonstrationsverksamhet samt praktisk lärarutbildning inom det allmänna skolväsendet;
- 14) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa de avtal med kommuner som fordras för lärarutbildningen;
- 15) besluta att läsåret fr. o. m. läsåret 1967/68 skall omfatta vid lärarhögskolorna 40 veckor samt vid universiteten och de övriga högskolor som Kungl. Maj:t bestämmer 270 dagar;
- 16) besluta att det inom det allmänna skolväsendet skall finnas huvudlärare och skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer som angivits i statsrådsprotokollet;
- 17) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidta de åtgärder, som fordras för den därstädes förordade reformeringen av lärarutbildningen;

18) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsklasser vid folkskoleseminarierna;

19) bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckning för lärarhögskolorna föra upp en tjänst som rektor i Up 27 och en tjänst som professor i praktisk pedagogik i Uo 27;

20) för budgetåret 1967/68 anvisa följande anslag, nämligen till Lärarhögskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 84 310 000 kr., till Lärarhögskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 712 000 kr., till Lärarhögskolorna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 1 960 000 kr., till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 39 570 000 kr., till Folkskoleseminarierna: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 306 000 kr., till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 2 215 000 kr. och till Kostnader för praktisk lärarkurs m. m. ett förslagsanslag av 13 550 000 kr.

Propositionen

I propositionen läggs fram förslag rörande en reformering av utbildningen av klass- och ämneslärare.

Den nya utbildningen, som avses bli införd med början läsåret 1968/69, ersätter dels nuvarande utbildning av småskollärare och folkskollärare vid folkskoleseminarium och lärarhögskola, dels utbildning av lärare i läroämnena vid universitet och högskolor, lärarhögskolor och praktisk lärarkurs.

Den årliga intagningskapaciteten, som f. n. uppgår till sammanlagt ca 2 800 klasslärarkandidater och ca 2 000 ämneslärarkandidater, beräknas under 1960-talet böra öka till ca 3 200 resp. 2 300 studerande.

Läroutbildningen skall svara mot de krav som de nya skolformernas målsättning, kursinnehåll och verksamhetsformer ställer. Ett huvudmål för utbildningen är att hos lärarna grundlägga vilja och förmåga till omvärdering och ständig förbättring av skolans verksamhet samt att ge dem förutsättningar att följa det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet.

Den blivande läraren skall få dels ämnesteoritisk utbildning, dels praktisk-pedagogisk utbildning omfattande pedagogik, metodik och praktik. Utbildningen föreslås liksom hittills bli specialiserad på olika lärarkategorier. Lärarna skall dock, även då utbildningen blir stadieinriktad, kunna i viss utsträckning undervisa över stadiegränserna.

Den sammanlagda utbildningstiden för klasslärare på lågstadiet föreslås bli 2½ år och för klasslärare på mellanstadiet 3 år. Inom denna tid skall rymmas en fördjupad utbildning, som ger kompetens att i viss utsträckning undervisa på överliggande stadium, samt utbildning i engelska för alla lärare på lågstadiet. Som allmänt behörighetsvillkor till utbildning av klasslärare för lågstadiet och mellanstadiet skall gälla att sökande genomgått gymnasium, fackskola eller äger motsvarande utbildning.

Den ämnesteoretiska utbildningen för blivande ämneslärare på grundskolans högstadium och det gymnasiala stadiet skall bedrivas inom universitetsväsendet och skall i fråga om nivå och omfattning ansluta till vad som nu gäller för behörighet till adjunktstjänst på resp. stadier. För adjunktstjänst i allmänna läroämnen skall utbildningen vara enhetlig så till vida att behörighet skall uppnås av den som vid filosofisk fakultet avlagt primärexamen med lärarinriktning. Den ämnesteoretiska utbildningen av blivande lärare i tekniska ämnen bör tillgodoses genom teknisk magisterutbildning eller civilingenjörsutbildning och av blivande lärare i ekonomiska ämnen genom studier vid universiteten eller utbildning vid handelshögskolorna. Den ämnesteoretiska utbildningens närmare utformning fixeras inte i propositionen utan avses ytterligare prövas av universitetskanslersämbetet i samband med ämbetets utredning rörande bl. a. fasta studiegångar vid filosofisk fakultet.

Den praktisk-pedagogiska utbildningen av ämneslärare skall bestå av en förberedande del i anslutning till den ämnesteoretiska utbildningen och en avslutande del omfattande det sista studieåret. Denna utbildning liksom utbildningen av klasslärare föreslås förlagd till självständiga lärarhögskolor.

Lärarhögskolorna skall spela en central roll inom det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet samt inom fortbildningen.

I avvaktan på en mer allsidig översyn av övningslärarutbildningen föreslås provisoriska åtgärder, som innebär att lärartjänst på högstadiet, i gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan skall kunna avse en kombination av läroämnen och övningsämnen samt vissa andra ämnen.

En fastare organisation av huvudlärarsystemet föreslås. I grundskolan och samtliga gymnasiala skolformer skall inrättas arvodestjänster som huvudlärare.

Intagning till lärarutbildningen skall grundas huvudsakligen på betyg från föregående utbildning medan lämplighetsprövning tills vidare skall utnyttjas endast för att undvika intagning av för yrket klart olämpliga sökande.

Varje lärarhögskola föreslås få förfoga över en eller flera skolenheter inom det allmänna skolväsendet för försöks- och demonstrationsändamål. För handledning av lärarkandidater under den praktiska utbildningen skall därutöver finnas särskilda handledare, så långt möjligt samlade till särskilda skolenheter eller s. k. praktikcentra.

Utöver de lärarhögskolor för utbildning av såväl klass- som ämneslärare, som redan är organiserade, föreslås nya sådana bli upprättade i Umeå den 1 juli 1967 och i Linköping den 1 juli 1968. Flertalet av de nuvarande folkskoleseminarierna ersätts den 1 juli 1968 med lärarhögskolor för enbart klasslärarutbildning. Vid några folkskoleseminarier skall den utbildning av klasslärare som byggs direkt på grundskolan fortsätta övergångsvis. I avvaktan på en utredning om utbildning av lärare för bl. a. den finsktalande befolkningen i Sverige skall verksamheten vid folkskoleseminariet i Haparanda tills vidare fortsätta.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande motioner, nämligen **dels** en vid 1966 års riksdag inom andra kammaren av herr *Källstad* väckt motion (1966: II: 65), vars behandling uppskjutits till 1967 års riksdag och i vilken hemställts

1. att riksdagen måtte besluta att ge Kungl. Maj:t i uppdrag att igångsätta försöksverksamhet, där mellanstadielärare, samtidigt som en ny årskurs 4 påbörjas, som klassföreståndare följer sin tidigare klass upp i årskurs 7 i lämpligt ämne,

2. att riksdagen måtte besluta, att mellanstadielärarytbildningen utöver den av lärarutbildningssakkunniga föreslagna ämnesfördjupningen också skall innehålla en frivillig vidareutbildningskurs, varigenom mellanstadieläraren blir kompetent att undervisa i ett ämne på högstadiet,

3. att riksdagen måtte förorda försöksverksamhet, där högstadieläraren undervisar i ett ämne på mellanstadiet i en klass som han under klassens högstadieår kan vara klassföreståndare för,

4. att riksdagen måtte medverka till att sådan tjänstgöring i arvoderingsavseende likställes med tjänstgöring på högstadiet, samt

5. att riksdagen måtte besluta, att det i högstadielärarytbildningen kan ingå frivillig undervisning i mellanstadiets metodik för lärare med inriktning på tjänstgöring i ett ämne på mellanstadiet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II: 116), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg om inrättande under de närmaste budgetåren av ytterligare professurer i utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Harald Pettersson* och *Svanström* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson* i *Glömminge m. fl.* (II: 494), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för att intagningsprövningarna till lärarhögskolor och seminarier tidigareläggs i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 687) och den andra inom andra kammaren av herr *Dockered m. fl.* (II: 859), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om åtgärder med syftningen, att humanbiologien vid ämnesutbildningen av biologilärare för grundskolans högstadium får en tidsram som svarar mot dess betydelse inom skolämnet biologi, att särskild vikt fästes vid sådana moment,

som för eleven har stor praktisk betydelse, t. ex. sexualfrågor, alkohol- och narkotikafrågan, frågor som rör fysisk och mental hälsa, att i ämnesutbildningen konsekvent de mest kompetenta lärarkrafterna anlitas från såväl medicinsk som filosofisk fakultet, att detta, om det befinnes ändamålsenligt, sker genom att tillskapa ett nytt universitetsämne jämställt med övriga biologiska ämnen förslagsvis benämnt humanbiologi alternativt hälsolära;

dels en inom första kammaren av herr *Bengt Gustavsson* väckt motion (I: 688), i vilken hemställts att riksdagen beaktar i motionen framförda synpunkter angående en förlängning av läsåret vid universitet och högskolor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 689) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 865), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta

I. att lärarytbildningens mål ges en klarare definition än den som anges i propositionen i syfte att dels göra lärarkandidaterna medvetna om sin uppgift som fostrare, dels komplettera lärarkandidaternas skolning till objektivitet med en orientering om de etiska och moraliska normer vilka genom skolbesluten vid 1962 och 1964 års riksdagar angetts som riktningsgivande för skolans verksamhet;

II. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag angående innehåll och organisation när det gäller vidareutbildning av klasslärare;

III. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående effektivisering av studiedagarna för lärarnas fortbildning enligt i motionerna anförda riktlinjer;

IV. att uttala att ställning till frågan om läsårets förlängning till 40 veckor i samband med införande av femdagarsvecka inte bör tas förrän skolarbetstidsutredningen avslutat sitt arbete och särskild proposition i ämnet förelagts riksdagen;

V. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag med anledning av resultatet av pågående utredning beträffande system med fasta studiegångar;

VI. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om att i anslutning till aviserad utredning beträffande den ämneestetiska utbildningen för adjunktstjänst jämväl prövas den i motionerna förordade adjunksutbildningen i form av tre-årig ämneestetisk utbildning med inriktning på grundskolans högstadium samt ytterligare ett års studier för dem som avser att bli gymnasieadjunkter, dels om förslag med anledning av nämnda utredning; samt

VII. att i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Carlsson* och *Axel Kristiansson* (I: 690) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Borrbý (II: 867), i vilka hemställts att riksdagen måtte uttala, att intagningsprövningarna till lärarhögskolor skall tidigareläggas i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlberg* (I: 691) och den andra inom andra kammaren av herrar *Carlstein* och

Fagerlund (II: 864), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning av förutsättningarna för inrättandet av en professur i pedagogik vid lärarhögskolan i Stockholm med uppgift att särskilt beakta det pedagogiska utvecklingsarbetet inom fritidsfostran;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* (I: 692) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 877), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta

1. att uttala att lärarutbildningen i dess helhet på sikt bör inordnas i universitetsorganisationen,

2. att lärarutbildningens mål ges en klarare definition än den som anges i propositionen i syfte att dels göra lärarkandidaterna medvetna om sin fostrande uppgift, dels komplettera lärarkandidaternas skolning till objektivitet med en orientering om de etiska normer vilka genom skolbesluten vid 1962 och 1964 års riksdagar angetts som riktninggivande för skolans verksamhet,

3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning genom kompetensutredningens försorg om den allmänna förkunskapsnivå som bör gälla för olika former av lärarutbildning, varvid särskilt frågan om det gymnasiala skolstadiets ställning i behörighetsavseende bör utredas, samt att avvägningen mellan förkunskaper och kunskaper förvärvade under den egentliga lärarutbildningen bör bli föremål för en samlad bedömning,

4. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att vid den närmare utformningen av de speciella behörighetsvillkor, som avses gälla för inträde till klasslärarutbildning, väsentliga ämnen blir uttryckta i krav på kunskaper enligt gymnasiets läroplan och ej som departementschefen föreslår enbart i fackskolans läroplan,

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning samt förslag om adjunktutbildningens utformning syftande till gemensam primärexamen för adjunkter men med krav på 4-årig ämnestoretisk utbildningsgång för de lärare som avser att tjänstgöra på gymnasium,

6. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag om en samordnad vidareutbildningsorganisation avsedd för samtliga lärarkategorier,

7. att uttala att frågan om fortbildningens anordnande m. m. bör avgöras efter förhandlingar mellan företrädare för arbetsgivaren/staten och lärarnas personalorganisationer,

8. att uttala att ställning till frågan om läsårets förlängning till 40 veckor i samband med införande av femdagarsvecka inte kan tas förrän skolarbetstidsutredningen avslutat sitt arbete och särskild proposition i ämnet framlagts,

9. att uttala att samtliga lärare om möjligt ges enhetlig tjänstebenenämning,

10. att uttala att lärarkandidaterna ges tillräckligt medinflytande i de organ av bl. a. samverkanskaraktär, som föreslås inrättade, samt

11. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om en vidgad användning av radio- och TV-undervisning i lärarutbildningssyfte;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru

Hamrin-Thorell m. fl. (I: 693) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson* i *Ingemarsgården m. fl.* (II: 866), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta dels att undanröja alla formella hinder mot kombination i ämneslärartjänst i grundskola, fackskola och gymnasium av s. k. övningsämne med s. k. läroämne, dels att inrätta en 1-årig akademisk kurs för utbildning av lärare i familje- och konsumentkunskap i enlighet med lärarutbildningssakkunnigas förslag, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att den planerade överarbetningen av frågan om vidareutbildningens innehåll och organisation måtte innefatta även en 1-årig akademisk kurs i ämnet familje- och konsumentkunskap, samt att behörighetsfrågan vad gäller tjänst med undervisning i ämnet familje- och konsumentkunskap upptages till prövning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Hansson m. fl.* (I: 694) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 869), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att som förutbildningskrav för tillträde till klasslärarutbildning skall gälla kunskaper motsvarande genomgången gymnasium;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 695) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 863), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta

a) att som allmänt behörighetsvillkor för tillträde till klasslärarutbildning skall gälla krav på genomgången gymnasium eller motsvarande utbildning,

b) att kompetens för adjunktstjänst skall normalt uppnås för grundskolan i tre skolämnen med en studietid om minst två terminer per ämne samt för gymnasiet i två skolämnen med en studietid om minst tre terminer per ämne,

c) att frågan om alternativt ledigförklarande av lektors- och adjunktstjänster icke nu avgöres utan tas upp i samband med behandlingen av forskarutredningens betänkande rörande lektorsutbildningen,

d) att därest yrkandet under a) inte skulle bifallas utbildningstiden för lågstadielärare skall utökas till 3 år, samt

e) att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna i övrigt anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* (I: 696) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 870), i vilka hemställts att riksdagen icke måtte uttala sig om läsårets längd vid övergång till 5-dagarsvecka;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 697) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 876), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om utredning och förslag rörande inrättande av musik-, gymnastik- och teckningslärartjänster, baserade på undervisningsbehovet i dessa ämnen på grundskolans samtliga stadier;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 698) och den andra inom andra kammaren av

herr *Nordstrandh* (II: 875), i vilka hemställts att riksdagen för närvarande icke godtar förslaget rörande studiesociala förmåner såvitt det gäller studerande vid lärarhögskolans ämneslärarinje;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 699) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 874), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att riktlinjer beträffande lärarutbildning i dramatik snarast utarbetas och förelägges riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 700) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 871), i vilka hemställts att riksdagen icke måtte biträda departementschefens uttalande om fortbildningens förläggning utan hänskjuta frågan till förhandlingar mellan arbetsgivaren/staten och arbetstagarna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* (I: 701) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 873), i vilka hemställts att riksdagen måtte uttala att lärares medverkan i lärarutbildning i görligaste mån skall bygga på frivilligt åtagande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Erik Filip Petersson* och *Blomquist* (I: 702) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 868), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t vid utformningen av bestämmelser för den framtida lärarutbildningen och vid omarbetningen av de föreliggande studieplanerna måtte ta hänsyn till det som framhållits i motionerna och då särskilt med syftning

1. att utbildningen ser det som en huvuduppgift att göra lärarkandidaterna medvetna om sin uppgift som fostrare,

2. att lärarkandidaternas skolning till objektivitet kompletteras med en klarläggande orientering om de etiska och moraliska värden, som genom skolbesluten vid 1962 och 1964 års riksdagar angetts som riktningsgivande för skolans verksamhet och till vilkas accepterande skolans fostran av eleverna skall leda,

3. att i biologilärarutbildningen större utrymme än hittills ägnas åt humanbiologi, som bör tillerkännas en tidsram som svarar mot dess betydelse inom skolämnet biologi,

4. att vid utbildningen av lärare såväl i biologi som samhällskunskap och kristendoms-kunskap/religionskunskap särskild vikt fästes vid sådana moment som sexualkunskap, undervisningen om de narkotiska ämnena och alkoholen samt över huvud taget frågor som rör elevens fysiska och mentala hälsa,

5. att liksom fallet är med övriga läroämnena inom grundskolan full kongruens skapas mellan benämningarna på utbildningsämne och skolämne när det gäller religionsundervisningen, där utbildningsämnets namn genomgående bör vara kristendoms-kunskap,

6. att tiden för klasslärarutbildningen i kristendoms-kunskap utökas så att

ämnesutbildningen för lågstadiet sättes till 45 timmar och för mellanstadiet till 60 timmar och att därutöver metodikavsnittet tilldelas 15 timmar,

7. att det med hänsyn till den från lärarutbildningens synpunkt irrelevanta undervisningen i religionskunskap i fackskola och gymnasium och med tanke på den relativt ringa omfattning denna undervisning har även på humanistisk och samhällsvetenskaplig lärokurs uppställas speciella behörighetsvillkor i kristendomskunskap varigenom lärarutbildningen kan bygga på någorlunda enhetlig grund,

8. att vidareutbildning av mellanstadielärare till högstadielärare i kristendomskunskap liksom hittills skall förekomma,

9. att det vid vidareutbildning av lågstadielärare för undervisning i kristendomskunskap på mellanstadiet skall ingå ämnesfördjupning med hänsyn till olikheterna i de båda stadiernas undervisning också i fråga om lärostoffet,

10. att religionspedagogiken blir tillgodosedd vid uppbyggnaden av lärarhögskolornas forskningsinstitutioner i pedagogik och ämnesmetodik, samt

11. att tillämpningsbestämmelserna till lärarutbildnings- och lärarhögskolestadga utformas så att gemenskapslivet inom studentkårerna och de ideella föreningarna vid lärarhögskolorna främjas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg* och herr *Lidgard* (I: 703) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 872), i vilka hemställts att riksdagen måtte uttala att utbildningen av de personer, som saknar lärarutbildning men under många år på ett förtjänstfullt sätt verkat som klasslärare på heltid, icke avsevärt förkortas utan i det stora hela blir likvärdig med den reguljära utbildningen;

dels en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 860), i vilken hemställts att riksdagen ville uttala

1. att utbildningen av ämneslärare och utbildningen av klasslärare skall i princip vila på samma förutbildningsgrund,

2. att studerande, som syftar mot adjunktskompetens, tillerkänns studiemedel för den tid som kan anses erforderlig för inhämtande av kunskaper för högre betyg än vad som erfordras för vanlig adjunktskompetens, samt

3. att den av Kungl. Maj:t föreslagna organisationen av klasslärarutbildningen skall betraktas som provisorisk i avvaktan på en bättre samordning mellan klass- och ämneslärarutbildning;

dels en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 861), i vilken hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att åtgärder vidtas för att igångsätta lärarutbildning av personer med tillräcklig lärarerfarenhet med början höstterminen 1967;

dels en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 862), i vilken hemställts att riksdagen uttalar att lärarutbildningen inom de givna tidsramarna förstärks i avsikt att göra lärarna skickade att medverka i den estetiska skolning av eleverna, som är en gemensam uppgift för skolans alla ämnen;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Oskarson* och *Nordstrandh* väckt motion (II: 878), i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att samordning mellan värnpliktsutbildningen och den tidsmässigt utökade civila studiegången ingående prövas med beaktande av vad i motionen anförts.

Beträffande motiveringen till de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna 1966: II: 65, II: 116, II:494, II: 859, I: 688, II: 865, I: 690, II: 864, II: 877, I: 693, II: 869, I: 695, II: 870, I: 697, I: 698, I: 699, II: 871, II: 873, II: 868, II: 872, II: 860, II: 861, II: 862 och II: 878.

Utskottet

Läroarbildningens uppgifter. Efter ett inledande avsnitt om det utredningsarbete av 1960 års läroarbildningssakkunniga (LUS) som ligger bakom propositionen behandlas i ett andra avsnitt med rubriken »Läroarbildningens uppgifter» dels behovet av lärare och dels läroarbildningens mål. Vad beräffar *läroarbrevet* betonas därvid, att läroarbildningen inte kan dimensioneras så snävt att den svarar bara mot skolväsendets beräknade behov, detta bl. a. därför att det regelmässigt visar sig att en del av de läroarbildade söker sig till annan verksamhet än läroarverksamhet. I dagens läge med en besvärande läroarbrist och med förutsedda ökade behov av lärare inom skolväsendets område måste man för den period som kan överblickas räkna med att intagningen till läroarbildningen måste ligga på en påtagligt högre nivå än nu. Till lågstadieläroarbildning anses ca 1 400 och till mellanstadieläroarbildning ca 1 800 studerande böra intas omkring år 1970. Även den praktisk-pedagogiska delen av ämnesläroarbildningen anses böra öka i omfattning. Samtidigt understrykes i propositionen den osäkerhet, som kännetecknar prognoser rörande behovet av pedagogiskt utbildad arbetskraft, och framhålls att utbildningsorganisationen bör göras så elastisk att den lätt och snabbt kan ställas om med hänsyn till förändringar i intagningens omfattning.

I motionerna I: 695 och II: 863 påpekas att man vid läroarbrist på lågstadiet inte har tillgång till ersättningspersonal med något slag av läroarbildning. Systemet att lärare får undervisa på högre stadium får därför i en läroarbristsituation särskilt besvärande konsekvenser på detta stadium. Motionärerna understryker angelägenheten av att småskolläroarbildningen snarast ges tillräcklig kapacitet.

Utskottet, som för sin del inte har något att erinra mot vad i propositionen anförts angående läroarbrevet, vill särskilt understryka departementschefens uttalande att utbildningsorganisationen måste göras elastisk. Vidare får utskottet med anledning av motionerna I: 695 och II: 863 framhålla, att utskottet förutsätter att de särskilda problem, som läroarbristen kan vålla på olika skol-

stadier, beaktas vid kommande fortsatta överväganden angående utbildningsorganisationens storlek.

LUS har mot bakgrunden av en analys av skolreformernas innebörd funnit, att en stark förändring av målsättningen för lärarutbildningen är nödvändig. I tolv punkter som återges i propositionen (s. 16 och 17) har de sakkunniga sammanfattat utbildningens uppgifter i det nya läget. I anslutning härtill har departementschefen framhållit, vilket även LUS gjort, att *lärarutbildningens mål* givetvis måste fastställas med utgångspunkt i de nya skolformernas målsättning, kursinnehåll och verksamhetsformer så som dessa närmare angivits i läroplanen. Samtidigt har han betonat, att skolan inte får vara statisk utan ständigt måste utvecklas i takt med förändringarna i samhället. Den nya lärarutbildningen måste bli ett led i den fortgående skolreformen och hos läraren grundläggande vilja och förmåga till omvärdering och ständig förbättring av skolans arbetssituation, av kurser och lärostoff. Det fordras också, att hos läraren skapas förmåga att kritiskt bedöma företeelser och problem liksom att han ges goda förutsättningar att följa det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet. I denna mening bör lärarutbildningen, framhåller departementschefen, stå på vetenskaplig grund.

I de inbördes likalydande motionsparen I: 689 och II: 865, I: 692 och II: 877 samt I: 702 och II: 868 har, såvitt nu är i fråga, framförts nära samstämmiga yrkanden med avseende på lärarutbildningens mål. Yrkandena går i alla motionerna — med någon mindre variation i ordvalet — ut på dels att lärarkandidaternas blivande uppgift som fostrare skall betonas starkare, dels att deras skolning till objektivitet skall kompletteras med en orientering om normer och värden, som genom skolbesluten vid 1962 och 1964 års riksdagar angetts som riktningsgivande för skolans verksamhet. I motionerna I: 702 och II: 868 tillfogas att skolans fostran av eleverna skall leda till accepterande av nämnda värden.

Med anledning av nu ifrågavarande motionsyrkanden får utskottet för sin del anföra, att redan det av departementschefen klart angivna sambandet mellan målet för lärarutbildningen och de nya skolformernas målsättning innebär, att blivande bestämmelser eller anvisningar angående lärarutbildningen måste komma att både klart betona lärarens uppgift som fostrare och anknyta till de grundläggande etiska värderingar som innefattas i 1962 och 1964 års skolbeslut. Utskottet vill för sin del understryka vikten av att de blivande lärarna bibringas en klar uppfattning i dessa frågor och samtidigt framhålla det stora ansvar för ungdomens fostran som åvilar hemmen. Nu ifrågavarande motionsyrkanden torde inte böra föranleda annan åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört angående lärarutbildningens mål.

Lärarutbildningens innehåll och utformning behandlas i propositionens tredje avsnitt. Departementschefen uttalar här inledningsvis att *innehållet i lärarutbildningen* bör grupperas i fyra huvuddelar nämligen ämnesutbildning,

pedagogik, metodik och praktik. Han framhåller vidare bl. a. att pedagogikutbildningen måtte få en klart starkare inriktning mot läraryrket än hittills, dvs. mot undervisningsprocessen, dess mål, betingelser och resultat. En så inriktad pedagogikutbildning utgör enligt departementschefen en mycket väsentlig del av lärarutbildningen, men även övriga komponenter i denna kan göra anspråk på vidgat utrymme. Han understryker också, att lärarutbildningen inte utgörs enbart av grundutbildning utan att en lika viktig komponent är den fortbildning som varje lärare kontinuerligt måste skaffa sig, ibland på egen hand, ibland med samhällets direkta stöd.

I propositionen behandlas därefter frågan om *lärarutbildningens specialisering* på olika lärarkategorier. Därvid uttalas bl. a. att man i nuvarande läge bör räkna med två typer av klasslärare, den ena utbildad för lågstadiet och den andra för mellanstadiet. Samtidigt understrykes vikten av en helhetssyn på läraruppgiften och en kontinuerlig samverkan genom alla skolstadier och lärarkategorier. Lärarna bör, även då deras utbildning blir stadienriktad, i viss utsträckning kunna undervisa över stadiegränserna.

I propositionen uttalas, att i fråga om *behörighet för tillträde till klasslärarutbildningen* som allmänt villkor bör gälla krav på genomgången fackskola, gymnasium eller motsvarande utbildning. Som stöd härför framhålles först att allmänna utbildningspolitiska skäl talar för att denna utbildning inte bör bygga enbart på den del av det gymnasiala skolsystemet, som utgörs av gymnasiet. Också andra skäl anses tala härför, exempelvis att fackskolan erhållit en målsättning och utformning som kan beräknas attrahera många ungdomar med en för bl. a. pedagogiska yrken lämplig intresseinriktning. Vad angår de speciella behörighetsvillkor, som enligt departementschefens mening utöver de allmänna villkoren bör gälla för antagning till klasslärarutbildningen, bör dessa uttryckas i krav på kunskaper i särskilt specificerade ämnen enligt fackskolans läroplan. Som skäl för detta ställningstagande, som avviker från LUS' förslag, anges i propositionen också, att en av skolöverstyrelsen verkställd jämförelse mellan timplanerna för gymnasiet och för fackskolan givit vid handen, att fackskolans sociala linje och i stort sett också dess ekonomiska linje ger en med gymnasiet jämförbar standard i de för klasslärarutbildningen relevanta ämnena. Avsikten är att kompetensutredningen i samråd med skolöverstyrelsen skall framlägga förslag till detaljerade bestämmelser rörande tillträde till klasslärarutbildning.

Frågan om vilka krav på förutbildning som bör ställas för tillträde till klasslärarutbildningen behandlas i flera motioner. Sålunda hemställs i motionen II: 860, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte uttala att utbildningen av ämneslärare och utbildningen av klasslärare i princip skall vila på samma förutbildningsgrund. Bakgrunden är ett önskemål om att det nya skolsystemets helhetssyn får sin motsvarighet i en helhetssyn på lärarutbildningen och att detta i vad gäller utbildningen resulterar i att en gemensam grund förutsättes för all lärarutbildning. Motionären åberopar, att departementschefen i propositionen

(s. 124) uttalat, att kompetensutredningens uppdrag att undersöka möjligheten att i en del fall grunda postgymnasial utbildning på fackskolekompetens i viss mening bör gälla även den s. k. akademiska postgymnasiala utbildningen. För att fackskolan skall kunna godtagas som grundval för klasslärarutbildningen krävs enligt motionären garanti i form av ett riksdagsuttalande att ämneslärarutbildningen skall vila på principiellt samma förutbildningsgrund som klasslärarutbildningen.

Vidare yrkas, såvitt nu är i fråga, i motionerna I: 695 och II: 863 att riksdagen måtte besluta att som allmänt behörighetsvillkor för tillträde till klasslärarutbildning skall gälla krav på genomgången gymnasium eller motsvarande utbildning. Samma yrkande framställs i motionerna I: 694 och II: 869.

I motionerna I: 692 och II: 877 slutligen erinras om att för närvarande nio av tio mellanstadielärarkandidater som bas för sin lärarutbildning har genomgången gymnasium. Motionärerna uttalar att det givetvis kan ifrågasättas om det i nuvarande läge är riktigt att ändra på detta förhållande. Enligt deras mening bör hela frågan om kravet på viss allmän förkunskapsnivå lösas i ett större sammanhang, lämpligen först efter yrkesskolereformen och efter utredning av kompetensutredningen angående den allmänna förkunskapsnivå som bör gälla för olika former av lärarutbildning. Motionärerna, som yrkar att riksdagen måtte anhålla om skyndsamt utredning i frågan, vill emellertid inte motsätta sig, att genomgången fackskola godkännes som allmänt förkunskapskrav för klasslärarutbildningen, men hävdar samtidigt, att de speciella behörighetsvillkoren, åtminstone i ett antal väsentliga ämnen, måste bli uttryckta i krav på kunskaper enligt gymnasiets läroplan och ej enbart enligt fackskolans läroplan.

Vad först angår yrkandet i motionen II: 860 om samma förutbildningsgrund för utbildning av ämneslärare och utbildning av klasslärare anser utskottet, att riksdagen inte för närvarande bör göra något uttalande i frågan.

Vad så angår preciseringen av det allmänna behörighetsvillkoret för klasslärarutbildningen har utskottet ingen erinran mot kravet att sökande skall ha genomgått fackskola eller gymnasium eller förvärvat motsvarande utbildning. Som »motsvarande utbildning» bör kunna anses exempelvis vissa folkhögskolekurser. Utskottet vill tillägga att man framdeles, när en reform av yrkesskolan genomförts, bör överväga i vad mån genomgången utbildning inom denna del av det gymnasiala skolväsendet också bör medföra tillträde till ifrågavarande utbildning. Utskottet kan sålunda inte ansluta sig till den uppfattning, som uttals i motionerna I: 692 och II: 877, nämligen att genomgång av fackskola endast under viss förutsättning beträffande de speciella behörighetsvillkoren skall accepteras som uppfyllt allmänt behörighetsvillkor. Utskottet avstyrker vidare motionerna I: 694 och II: 869 samt det i motionerna I: 695 och II: 863 gjorda yrkandet att genomgången gymnasium eller motsvarande utbildning skall fastställas som allmänt behörighetsvillkor för tillträde till klasslärarutbildning.

Utskottet får vidare med anledning av yrkandet i motionerna I: 692 och II: 877 om skyndsam utredning om de allmänna förkunskapskraven framhålla, att det synes utskottet uppenbart, bl. a. genom departementschefens uttalanden i propositionen, att man kan räkna med att frågan om de allmänna förkunskapskrav, som bör gälla för olika former av lärarutbildning, uppmärksammas av Kungl. Maj:t och i erforderlig mån utredes. Vidare får utskottet, med hänsyn till att motionsyrkandet gäller skyndsam utredning, påpeka dels att motionärerna själva synes ha ansett att yrkesskolreformen först bör avvaktas, dels att förevarande proposition inte, annat än i vad gäller vissa provisorier, behandlar utbildningen av lärare i övnings- och yrkesämnen och att frågan om krav på förkunskaper för dylik utbildning rimligen bör prövas först i samband med en mer genomgripande översyn av denna utbildning. Utskottet anser med hänsyn till det nu sagda, att ifrågakarande motioner, såvitt nu är i fråga, inte bör bifallas av riksdagen.

Som framgått av det föregående har departementschefen räknat med att utöver allmänna behörighetskrav skall förekomma speciella behörighetskrav uttryckta i krav på kunskaper i särskilt specificerade ämnen enligt fackskolans läroplan. Han har dock inte tagit ståndpunkt till utformningen av dylika speciella behörighetskrav utan förutsatt att frågan härom skall utredas särskilt. I motionerna I: 692 och II: 877 har, som framgått av det föregående, yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att de speciella behörighetskraven i vad gäller väsentliga ämnen uttryckes i krav på kunskaper enligt gymnasiets läroplan.

Utskottet kan för sin del med hänsyn bl. a. till vad som nyss redovisats angående utfallet av skolöverstyrelsens jämförelse mellan fackskolan och gymnasiet som grund för lärarutbildning inte ansluta sig till detta yrkande och anser därför att nämnda motioner, såvitt nu är i fråga, inte bör bifallas av riksdagen.

Det i motionerna I: 702 och II: 868 framställda yrkandet angående speciella behörighetsvillkor i ämnet kristendomskunskap innebär förslag att riksdagen — innan den av departementschefen förutskickade närmare prövningen av dylika villkor i olika ämnen ägt rum — skall uttala sig för speciella behörighetsvillkor just i det angivna ämnet. Utskottet anser sig inte böra föreslå riksdagen att på detta sätt föregripa den utredning och prövning av frågan om dylika villkor, som förutsatts skola äga rum, och anser därför att motionerna i denna del inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I propositionen förordas att *den sammanlagda utbildningstiden* för klasslärare på lågstadiet blir 2½ år och för klasslärare på mellanstadiet 3 år. I jämförelse med LUS' förslag innebär detta en förlängning av utbildningstiden vid lärarutbildningsanstalt men totalt sett i åtskilliga fall en viss förkortning då förutbildningen medräknas. Som skäl för sin ståndpunkt åberopar departementschefen bl. a. önskvärdheten av att lärarna får kompetens att i viss utsträckning undervisa på överliggande stadium och vidare att man genom en förlängning

av utbildningen skapar förutsättningar för att minska den genomsnittliga belastningen på lärarkandidaterna jämfört med LUS' förslag.

I motionerna I: 695 och II: 863 uttalas viss tveksamhet huruvida den i propositionen föreslagna utbildningstiden för lågstadielärare kommer att vara tillräcklig med hänsyn bl. a. till att utbildning i engelska skall vara obligatorisk. Motionärerna anser att frågan inte nu bör slutgiltigt avgöras. Därest det i samma motioner framförda yrkandet om genomgången gymnasium eller motsvarande utbildning som grund för klasslärarutbildningen inte bifalles, anser motionärerna dock att det redan nu bör beslutas att utbildningstiden för lågstadielärare skall vara 3 år.

Utskottet anser förslaget om en utbildningstid på 2½ år för klasslärare på lågstadiet och 3 år för klasslärare på mellanstadiet vara väl avvägt. Utskottet avstyrker därför yrkandet i motionerna I: 695 och II: 863 om en förlängning till 3 år av utbildningstiden för lågstadielärare.

Departementschefen ansluter sig i propositionen till grundtankarna i LUS' förslag i vad gäller *inhåll och uppläggning av klasslärarutbildningen* men framhåller att, med hänsyn till bl. a. den förlängda utbildningstiden, en överarbetning av förslagen till studieplaner är nödvändig. Han uttalar att de av LUS föreslagna möjligheterna till val av fördjupningskurs bör vidgas till att i princip omfatta samtliga ämnen eller ämnesgrupper. Klasslärarkandidaternas praktiktjänstgöring föreslås, med ändring av LUS' förslag, koncentrerad till en termin.

I motionerna I: 702 och II: 868 uttalas, såvitt nu är i fråga, att full kongruens mellan benämningarna på utbildnings- och skolämne bör skapas när det gäller religionsundervisningen och att utbildningsämnets benämning genomgående bör vara kristendomskunskap då utbildningen avser grundskolan. Utskottet finner för sin del inte vad som anförts i motionerna utgöra skäl för ett uttalande i den angivna riktningen och anser därför att nämnda motioner, såvitt de nu är i fråga, inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande utbildningstidens längd i de enskilda ämnena uttalas vidare i samma motioner, att tiden för klasslärarutbildningen i kristendomskunskap bör utökas så att ämnesutbildningen för lågstadiet sättes till 45 timmar och för mellanstadiet till 60 timmar och att därutöver metodikavsnittet tilldelas 15 timmar. Motionärerna anser, att det timal som LUS föreslagit i ämnet kommer att medföra risk såväl för objektiviteten i skolundervisningen som för lärarens självständighet i förhållande till läroboken. Med hänsyn till att en överarbetning av studieplanerna förutsättes i propositionen anser sig utskottet inte böra göra något uttalande i denna fråga.

I motionen II: 862 föreslås ett uttalande av riksdagen att lärarutbildningen inom de givna tidsramarna bör förstärkas i avsikt att göra lärarna skickade att medverka i den estetiska skolning av eleverna, som är en gemensam uppgift för skolans alla ämnen. Utskottet får med anledning härav framhålla önskvärdheten av att möjligheterna till estetisk fostran beaktas såväl vid detaljutformningen av planerna för lärarutbildningen som vid den framtida tillämpningen.

Utskottet föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionen II: 862.

Propositionen innebär i fråga om *lärtjänster på grundskolans låg- och mellanstadium* inga väsentliga förändringar i förhållande till vad som nu gäller. De nuvarande tjänstekategorierna bibehålles och lärarnas åligganden och anställningsform m. m. förblir oförändrade. På låg- och mellanstadierna bör i ämnena musik, slöjd och gymnastik och på mellanstadiet dessutom i teckning och hemkunskap behörighet att undervisa tillkomma även lärare med särskild utbildning i dessa ämnen.

I motionerna I: 697 och II: 876 föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om utredning och förslag rörande inrättande av musik-, gymnastik- och teckningslärtjänster, baserade på undervisningsbehovet i dessa ämnen på grundskolans samtliga stadier. Med anledning av detta yrkande får utskottet framhålla, att det ovan refererade uttalandet om behörighet att undervisa på låg- och mellanstadierna i musik m. fl. ämnen inte torde innebära någon ändring i förhållande till vad som nu tillämpas. Däremot skulle ett bifall till yrkandet i motionerna I: 697 och II: 876 innebära en principiell nyhet, som väsentligt skulle rubba grundvalen för själva klassläraresystemet. Utskottet finner inte vad som anförs i motionerna utgöra skäl för en hemställan om utredning och förslag i ämnet och anser därför att motionerna inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Som framgått i det föregående förutsättes i propositionen att grundskolans lärare i viss utsträckning skall kunna undervisa över stadiegränserna. I den vid 1966 års riksdag väckta motionen II: 65 hemställes, att riksdagen måtte dels besluta om försöksverksamhet med undervisning av mellanstadielärare på högstadiet, dels förorda motsvarande försöksverksamhet med högstadielärare på mellanstadiet och dels besluta om frivillig utbildning med sikte på dylik undervisning. Därjämte hemställes att riksdagen måtte medverka till att högstadielärares tjänstgöring på mellanstadiet i arvoderingsavseende likställes med tjänstgöring på högstadiet. Med den ståndpunkt till undervisning över stadiegränserna och utbildning härför som intagits i propositionen får enligt utskottets mening syftet med motionen i väsentlig mån anses tillgodosett. Utskottet anser sig därför inte böra biträda yrkandena om försöksverksamhet och viss frivillig undervisning. Vad angår arvoderingen av högstadielärare vid tjänstgöring på mellanstadiet är detta en förhandlingsfråga, som inte bör behandlas i förevarande sammanhang.

För grundskolans högstadium och för gymnasiet föreslås i propositionen att undervisningen liksom nu skall ombesörjas av ämneslärare, dvs. lärare som var och en undervisar endast i ett fåtal ämnen. *Utbildningen av ämneslärare* föreslås omfatta dels en ämnesteoretisk utbildning inom universitetsväsendet, dels en praktisk-pedagogisk utbildning som skall bestå av en förberedande del i anslutning till den ämnesteoretiska utbildningen och av ett avslutande år vid lärarhögskola.

Den *ämnesteoretiska utbildningen* föreslås av departementschefen anordnad i form av s. k. fasta studiegångar, varmed avses att utbildningen skall ha en fast inre organisation. Detta överensstämmer med LUS' förslag och ligger — framhåller departementschefen — i linje med de av riksdagen accepterade riktlinjerna för en omläggning av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna. Den förnyade prövning av den *ämnesteoretiska utbildningen* som departementschefen finner erforderlig bör göras av universitetskanslersämbetet i samband med ämbetets uppdrag rörande den närmare utformningen av de fasta studiegångarna. Departementschefen understryker, att kraven på elasticitet i fråga om den yttre organisationen medför att studiegångarna för blivande ämneslärare bör kunna väljas även av studerande som ej direkt siktar till att bli lärare. Departementschefen betonar också att systemet med fasta studiegångar inte innebär att tillträdet till lärarutbildningen avses bli spärrat, dvs. reglerat med ett år för år fixerat intag. Det bör med hänsyn bl. a. till rekryteringsunderlaget vara fritt i samma mening som tillträdet till universitetsutbildningen i övrigt.

Det i motionerna I:689 och II:865 framförda yrkandet att förslag med anledning av utredningen om fasta studiegångar skall framläggas för riksdagen, ansluter nära till vissa motionsyrkanden vid 1965 års riksdag i anledning av propositionen 1965:141. Ehuru dessa sistnämnda yrkanden, vilka avsåg att principerna för fasta studiegångar vid filosofisk fakultet skulle underställas riksdagens prövning, inte föranledde någon riksdagens åtgärd, torde man med hänsyn till uttalanden i den debatt som frågan väckte i riksdagens kamrar kunna utgå från att Kungl. Maj:t framdeles kommer att finna anledning att återkomma till riksdagen i fråga om principerna för fasta studiegångar. Utskottet anser därför att nu ifrågakvarande yrkande i motionerna I:689 och II:865 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I:687 och II:859 hemställes att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder med syfte att på olika sätt, bl. a. genom anvisande av tillräcklig tid, förstärka de blivande biologilärarnas ämnesutbildning inom humanbiologin. Vikten av en tillräcklig tidsram för detta ämne understrykes också i motionerna I:702 och II:868, i vilka därjämte framhålles angelägenheten av att vid utbildningen av lärare såväl i biologi som i samhällskunskap och kristendoms-kunskap/religionskunskap särskild vikt fästes vid frågor som rör elevens fysiska och mentala hälsa. Utskottet får med anledning av dessa yrkanden framhålla, att lärarutbildningen enligt propositionen skall ske inom fasta studiegångar som utformas särskilt för lärarutbildning. Utskottet vill understryka vikten av att detta genomföres så att lärarutbildningens innehåll och omfattning i de enskilda ämnena anpassas till de krav de olika skolformernas läroplaner ställer. Utskottet delar visserligen motionärernas uppfattning om vikten av att de blivande biologilärarna får en adekvat utbildning i humanbiologi och över huvud taget av att frågor som rör elevernas fysiska och mentala hälsa får en omsorgsfull behandling i lärarutbildningen men anser sig mot

bakgrund av vad nyss sagts om utformningen av den blivande ämneslärarutbildningen inte ha tillräcklig anledning att beträffande de i motionerna angivna ämnena föreslå någon särskild framställning till Kungl. Maj:t. Nu ifrågavarande motionsyrkanden bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

LUS' förslag innebar att adjunktskåren skulle klyvas i två kategorier, en för grundskolans högstadium och en för gymnasiet med en utbildningstid av 4 respektive 5 år, varav 3 respektive 4 i huvudsak skulle anslås åt den ämnes-teoretiska delen. Departementschefen har av flera skäl avvisat tanken på en dylik uppdelning i två kategorier och hävdade, att det bör vara möjligt med en utbildning av samma omfång för högstadiet och gymnasiet, dock utan att utbildningen fördenskull behöver vara identisk för båda stadierna.

Vid sin bedömning av hur stort detta omfång bör vara dvs. av frågan om utbildningstidens längd för de blivande adjunkterna utgår departementschefen från nu gällande förhållanden. F. n. krävs för behörighet till adjunktjänst i allmänna läroämnen såväl i grundskolan som på det gymnasiala stadiet i fråga om ämnesteoretisk utbildning i regel filosofisk ämbetsexamen. Denna skall omfatta totalt minst sex betygsheter varav minst en kan avse pedagogik. I vissa fall erfordras därutöver särskilda, mindre kurser. Ofta har, beroende på den studerandes val av ämnen och i examen ingående betygsheter, endast fyra av de sex betygsheterna direkt betydelse för behörigheten i den ämneskombination tjänsten omfattar, nämligen två betygsheter i vardera av två ämnen, som motsvarar skolämnen. I vissa fall motsvaras emellertid ett skolämne av två universitetsämnen varvid fem, ibland sex betygsheter får direkt betydelse för behörighet i tjänstens ämnen. Det sagda visar, framhåller departementschefen, att inom ramen för det omfång nuvarande filosofisk ämbetsexamen har en väsentligt förbättrad ämnesutbildning kan erhållas genom att hela omfånget effektivt utnyttjas för ämnesteoretisk utbildning med direkt inriktning på lärarverksamhet. Han uttalar vidare att man med någon förenkling kan säga, att minimikravet för behörighet till undervisning i enskilt ämne i gymnasiet f. n. är två betygsheter och i grundskolan en betygshet, samt påpekar, att det nya gymnasiet, även om många förändringar genomförts, inte är avsett att i det stora hela kräva mer än nuvarande gymnasium.

Enligt nu gällande regler skall undervisningen — fortsätter departementschefen — läggas upp så att, bortsett från tid för eventuellt erforderlig kurs i psykologi samt pedagogikens teori och historia, den s. k. normalstudietiden i regel omfattar sex terminer för filosofisk ämbetsexamen med sex betygsheter. Den enskilde studerandens studietid överstiger emellertid — såsom redovisats i bl. a. prop. 1965: 141 — i mycket stor utsträckning denna tid. Detta förhållande synes ha utgjort ett tungt vägande motiv för det ställningstagande LUS gör i fråga om studietidens längd. I nyssnämnda proposition har angetts ett flertal åtgärder för att bringa de faktiska studietiderna i bättre överensstämmel-

se med normalstudietiderna, däribland införandet av fasta studiegångar vid filosofisk fakultet.

Departementschefen framhåller vidare att diskussionen om utbildningen av adjunkter för undervisning på det gymnasiala stadiet till stor del synes ha präglats av önskemål om att gymnasielärarna får en fördjupad utbildning i jämförelse med lärarna i grundskolan, varvid man i alltför ringa grad synes ha beaktat att gymnasiet utgör endast en del av det gymnasiala skolsystemet och att det i nästan varje ämne finns ett flertal kurser med stor variation i kraven. Vidare måste man enligt departementschefen ta hänsyn till lektorsinstitutionen, som har till uppgift bl. a. att till gymnasiet rekrytera lärare med en väsentligt fördjupad ämnesteoretisk utbildning. Han finner emellertid för egen del skäl tala för att adjunkterna på det gymnasiala stadiet i viss utsträckning har en fördjupad ämnesteoretisk utbildning av den karaktär gymnasieutredningen på sin tid fann önskvärd. Denna fördjupning anses dock ej böra krävas i mer än ett ämne.

Mot bakgrund av det nu sagda uttalar departementschefen att vid den förnyade prövningen av den ämnesteoretiska utbildningen utgångspunkten för övervägandena beträffande utbildningens nivå och omfattning när det gäller adjunktjänst i allmänna läroämnen böra vara, att denna utbildning i princip bör ansluta till vad som nu gäller i fråga om ämnesteoretisk utbildning för behörighet för adjunktjänst på grundskolans högstadium resp. det gymnasiala stadiet. Adjunktutbildningen bör vara enhetlig i den mening, att behörigheten skall uppnås av den som vid filosofisk fakultet avlagt primärexamen med lärarinriktning, varmed avses motsvarigheten till nuvarande grundexamina.

Den sammanlagda studietiden för primärexamen bör enligt departementschefen bestämmas med utgångspunkt i för fil. mag.- och fil. kand.-examina nu gällande s. k. normalstudietider, ett begrepp vartill utskottet återkommer i det följande. För att bredda, fördjupa eller, därest särskilda omständigheter föreligger, avsluta utbildningen, bör möjlighet finnas till en viss tids ytterligare studier på primärexamensnivå. Detta innebär att den enskilde studeranden bör medges större elasticitet i sitt studieprogram än enligt LUS' förslag.

Inom primärexamens ram bör studerande, som avser att tjänstgöra på företrädesvis gymnasialt stadium, normalt uppnå kompetens för adjunktjänst på detta stadium i två skolämnena. I åtminstone ett av dessa bör studierna fördjupas och omfatta tre terminer. Departementschefen vill inte utesluta möjligheten att studerande som så önskar ägnar ytterligare en termin åt fördjupning i detta ämne. Studerande, som syftar till att tjänstgöra på företrädesvis grundskolans högstadium, bör normalt uppnå kompetens för adjunktjänst på detta stadium i tre skolämnena enligt gällande läroplan och för gymnasialt stadium i ett eller två skolämnena.

Frågan om utbildningstidens längd för blivande ämneslärare behandlas i flera motioner. Sålunda yrkas i motionerna I: 695 och II: 863, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att kompetens för adjunktjänst normalt skall upp-

nås för grundskolan i tre skolämnena med en studietid om minst två terminer per ämne samt för gymnasiet i två skolämnena med en studietid om minst tre terminer per ämne. För grundskolans högstadium respektive gymnasiet anses sålunda samma betygsnivå och därmed samma grad av fördjupning i studierna — inom minimikompetensens ram — böra vara uppnådd i de olika ämnena i examen. Därutöver bör ges möjlighet till ytterligare fördjupning.

I motionerna I: 692 och II: 877 yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och därefter framläggande av ett nytt förslag om adjunksutbildningens utformning syftande till gemensam primärexamen för adjunkter men med krav på 4-årig ämnesteoritisk utbildningsgång för de lärare som avser att tjänstgöra på gymnasium.

Som skäl för detta yrkande, som alltså siktar till en i förhållande till förslaget i propositionen med ett år förlängd utbildning för adjunkter, som utbildas för tjänstgöring på gymnasiet, uttalas att den ämnesfördjupning som krävs av dessa adjunkter inte kan uppnås utan en dylik förlängning av studietiden. Av vikt är vidare enligt motionärerna att utbildningsgången hålls samman under de första åren, varefter breddning eller fördjupning av studierna kan ske alltefter den blivande lärarens inriktning mot tjänstgöring på grundskolans högstadium respektive gymnasiet.

Vad slutligen angår motionerna I: 689 och II: 865 yrkas i dessa, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att — i anslutning till aviserad utredning beträffande den ämnesteoritiska utbildningen för adjunkttjänst — jämväl prövas en i motionerna förordad adjunksutbildning i form av treårig ämnesteoritisk utbildning med inriktning på grundskolans högstadium samt ytterligare ett års studier för dem som avser att bli gymnasieadjunkter, samt att förslag med anledning av nämnda utredning måtte föreläggas riksdagen.

Bakgrunden till detta yrkande är att motionärerna känner sig tveksamma om den kunskapsfördjupning för adjunkter på gymnasiet som departementschefen räknat med kan anses tillräcklig och vidare om studietiderna kommer att kunna hållas.

Med anledning av de nu redovisade motionsyrkandena angående adjunksutbildningens längd får utskottet till en början framhålla, att man i detta sammanhang måste skilja mellan undervisningstid och studietid. Undervisningstiden för ett visst betyg i ett ämne är den tid under vilken meddelas undervisning för ifrågavarande betyg, medan studietiden är den tid den studerande faktiskt använder för att uppnå betyget. Vad beträffar begreppet normalstudietid, vilket användes i propositionen, innebär detta att undervisning och kursfördringar skall vara avpassade så att $\frac{2}{3}$ av de studerande normalt skall kunna genomföra studierna för ett betyg i anslutning till undervisningsterminen (normalt torde räknas med fem månaders studier) och därjämte så att normalt $\frac{4}{5}$ av de studerande över huvud taget skall lyckas fullfölja studierna. Den faktiska studietiden kommer därför för många studerande — även efter att man

uppnått den anpassning mellan undervisning och kursfordringar å ena och studietid å andra sidan som förutsatts genomförd — att ligga över normalstudietiden.

När departementschefen i propositionen anger utbildningstidens längd, uttrycker han denna i normalstudietid med den innebörd detta begrepp redan nu har. Förvärv av minimikompetens för adjunktjänst enligt propositionen kommer därför att kräva samma tid som nu förvärv av de sex betygsheter som erfordras för avläggande av filosofie magisterexamen. Det kan tilläggas, att propositionen i detta hänseende förutsätter ett väsentligt större hänsynstagande till den enskilde studerande än LUS, som räknade med att 85 à 90 % av de studerande skulle bli färdiga inom den tillmätta tiden.

En annan omständighet som bör noteras när man jämför nuvarande förhållanden med förslaget i propositionen är att innehållet i den föreslagna lärarutbildningen avses bli anpassat till skolans läroplaner, vilket kan komma att innebära både fördjupning i vissa ämnesdelar och krympning av stoffet i andra delar. Utbildningen avses bli uppbyggd av olika komponenter av betydelse för lärarverksamheten, dock utan att fördenskull fullständig kongruens anses böra föreligga mellan det ämnesstoff som skall läras in och det som senare skall läras ut. Tyngdpunkten i utbildningen avses ligga på centrala teorier och problemställningar.

Det i motionerna I: 695 och II: 863 framförda, nyss redovisade yrkandet angående innehållet i ämneslärarutbildningen ansluter så till vida nära till förslaget i propositionen som motionärerna räknar med samma normalstudietid som propositionen, nämligen sex terminer för minimikompetens som adjunkt såväl på grundskolans högstadium som på det gymnasiala stadiet. Motionsyrkandet innebär däremot en fastare läsning av studierna än förslaget i propositionen. I motsats till motionärerna finner utskottet det vara ett värdefullt inslag i propositionsförslaget att blivande adjunkter på gymnasiestadiet får möjlighet att koncentrera ämnesfördjupningen till ett ämne med möjlighet att använda fyra terminer till detta ämne. Även beträffande utbildning av adjunkter på högstadiet finner utskottet det önskvärt att man undviker den läsning som föreslås i motionerna d. v. s. till två terminer för ettvarrt av tre ämnen. Vad beträffar uttalandet i motionerna angående ytterligare fördjupning i ett eller flera ämnen får utskottet framhålla, att dylik fördjupning utanför de minimikrav, som gäller för erhållande av kompetens, redan ingår i departementschefens förslag. Med hänvisning till det nu sagda avstyrker utskottet nu ifrågavarande motionsyrkande.

Av de nyss redovisade yrkandena i motionerna I: 692 och II: 877 samt i motionerna I: 689 och II: 865 innebär det i de båda förstnämnda motionerna framställda, att förslaget i propositionen om en treårig utbildning för adjunkter, som avser att erhålla tjänst på gymnasiet, inte kan godkännas utan att ett nytt förslag efter ytterligare utredning bör framläggas. Yrkandet i de båda sistnämnda motionerna avser att — jämsides med den i propositionen förutsatta fortsatta

prövningen av den ämnesteoretiska utbildningen för adjunkttjänst — skall utredas frågan om en adjunktsutbildning med fyra års studier för dem som åsyftar att erhålla tjänst på gymnasiestadiet. I de förstnämnda två motionerna uttalas, att utbildningsgången för alla blivande adjunkter bör hållas samman under de första åren, alltså minst två år, varefter breddning eller fördjupning av studierna kan ske. I de sistnämnda två motionerna förordas, att de blivande adjunkterna får samma utbildning under tre år och att därefter för adjunkter som avser att få tjänst på gymnasiet tillkommer ett år. I båda motionsparen motiveras förlängningen av studierna med att bättre möjligheter till ämnesfördjupning erfordras.

Utskottet får med anledning av dessa motioner erinra om att den tid som enligt propositionen anslås till ämnesutbildning medger att fördjupning sker så att den antingen koncentreras till ett ämne (3 eller 4 betyg enligt nuvarande terminologi) eller fördelas på två ämnen (3 betyg i vardera). En analys av förslaget i motionerna synes ge vid handen, att en förlängning av studietiden med två terminer ingalunda alltid ger den studerande möjlighet att nå längre i fråga om fördjupning än enligt förslaget i propositionen. Om den studerande disponerar sina studier så — vilket torde kunna anses vara ett normalfall — att han först förvärvar 2 betyg i ettvar av tre ämnen ger honom i själva verket ytterligare ett års studier inte någon möjlighet till annan ämnesfördjupning än den förslaget i propositionen erbjuder. Däremot får han en ökad bredd i sin examen.

Utskottet har ingående övervägt frågan om den teoretiska ämneslärarutbildningens längd och därvid särskilt uppmärksammat de farhågor för en standardsänkning som uttalats från olika håll främst i vad gäller skolämnet svenska, vilket på universitetsstadiet motsvaras av två ämnen, nordiska språk och litteraturhistoria. Den analys departementschefen gjort av de olika faktorerna i sammanhanget visar enligt utskottets mening, att den föreslagna nya ämneslärarutbildningen kan väntas ge en bättre reell kompetens för lärarverksamheten än nuvarande utbildning. Utskottet, som ännu en gång vill framhålla att vad som avses i propositionen är en minimikompetens inhämtad på en studietid bestämd enligt nu gällande regler, har inte funnit anledning att biträda de i motionerna gjorda yrkandena om utredning om utökning av kraven för denna minimikompetens. Utskottet har därvid beaktat även de ekonomiska aspekterna på frågan. Utskottet finner därför, att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt nu är i fråga, inte bör bifallas av riksdagen.

Med den ståndpunkt utskottet sålunda intagit bör motionerna I: 689 och II: 865, såvitt nu är i fråga, inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Med anledning av det i motionen II: 860 framställda yrkandet angående studiemedel till den som studerar för erhållande av högre kompetens än minimikompetens får utskottet framhålla, att redan gällande bestämmelser medger detta. Utskottet anser därför att nämnda motion, såvitt nu är i fråga, inte bör föranleda någon åtgärd av riksdagen.

Den ämnesteoretiska utbildningen av blivande lärare i tekniska ämnen föreslås i propositionen liksom hittills bli tillgodosedd genom såväl teknisk magisterutbildning som civilingenjörsutbildning. För blivande lärare i ekonomiska ämnen föreslås utbildningen tillgodosedd genom dels fasta studiegångar vid universiteten, dels utbildning vid handelshögskolorna.

Vad angår den *praktisk-pedagogiska utbildningen* förordas i propositionen som redan nämnts att denna, i enlighet med LUS' förslag, skall bestå av en förberedande del lagd i omedelbar anslutning till den ämnesteoretiska utbildningen och en avslutande del omfattande det sista studieåret. En viss ytterligare bearbetning av de frågor som är förknippade med den praktisk-pedagogiska utbildningen förutsattes genomförd av skolöverstyrelsen i samråd med universitetskanslersämbetet.

Efter adjunktutbildningen berörs i propositionen frågan om lektorsutbildningen. Med hänvisning till att forskarutredningen nyligen framlagt sina förslag och att lektorsutbildningen bör bedömas även med hänsyn till dessa förklarar departementschefen, att han inte för närvarande vill föreslå någon förändring i fråga om behörighetsreglerna för lektorat. Han framhåller att i stort sett hälften av antalet lektorstjänster är vakanta och inte kan beräknas bli besatta med behöriga sökande inom överskådlig tid. Med hänsyn till de olägenheter för gymnasiet som detta innebär föreslås i propositionen, att lektorstjänst skall kunna ledigförklaras som lektors- alternativt adjunktstjänst så att om någon för lektorstjänst behörig inte anmäler sig som sökande till sådan tjänst, denna kan göras till adjunktstjänst och besättas av adjunktskompetent sökande. I den mån så blir fallet och en adjunktstjänst senare ledigförklaras bör denna ledigförklaras som lektors- alternativt adjunktstjänst.

I motionerna I: 695 och II: 863 uttalas, att en fullständig tillämpning av ett dylikt system med alternativt ledigförklarande skulle komma att medföra, att praktiskt taget alla vakanta lektorstjänster på ett stort antal orter snart komme att besättas som adjunktstjänster. Detta skulle stå i strid med 1964 års beslut att 50 procent av de ordinarie lärartjänsterna i läroämnena skall vara lektorstjänster. Motionärerna anser att frågan om alternativt ledigkungörande ej bör avgöras nu utan tas upp i samband med forskarutredningens betänkande om lektorsutbildningen.

Med anledning av de i motionerna uttalade farhågorna för att ett alltför stort antal lektorstjänster kommer att efter alternativt ledigkungörande bli besatta som adjunktstjänster får utskottet påpeka att det i propositionen torde vara avsett att bestämmelserna i vad gäller alternativt ledigkungörande skall meddelas av Kungl. Maj:t. Man kan i varje fall enligt utskottets mening utgå från att systemet inte i tillämpningen tillåtes utveckla sig så som motionärerna befarat. Utskottet finner det lämpligt att man på det sätt som föreslagits i propositionen söker nedbringa antalet vakanta ordinarie tjänster i gymnasiet och avstyrker därför motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de nu är i fråga.

Departementschefen förklarar sig i propositionen vara positiv till *kombination i lärartjänst av läro- och övningsämne* men framhåller, att de praktiska svårigheter som är förknippade härmed gör att en definitiv lösning av problemet ej kan erhållas förrän efter en mera genomgripande utredning av övningslärarutbildningen. I avvaktan härpå anses vissa provisoriska åtgärder kunna vidtas. Sålunda förordas att i lärartjänst på högstadiet skall kunna ingå läroämnena och övningsämnena samt vissa andra ämnen och i lärartjänst på gymnasiet läroämnena samt övningsämnena musik, teckning och gymnastik. I fackskolan liksom i yrkesskolan avses tjänster med liknande kombinationer mellan läro- och övningsämnena kunna inrättas.

I motionerna I: 693 och II: 866 yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att undanröja alla formella hinder mot kombination i ämneslärartjänst i grundskola, fackskola och gymnasium av s. k. övningsämne med s. k. läroämne. Motionärerna har ansett departementschefens ovan redovisade ståndpunkt i denna fråga stå i motsats mot de uttryck han i övrigt givit åt sin helhetssyn på skolans verksamhet. Utskottet kan för sin del inte finna att så är förhållandet och anser därför att nämnda motioner, såvitt nu är i fråga, inte bör bifallas av riksdagen.

I anslutning till frågan om kombination i lärartjänst av läro- och övningsämnena berörs i propositionen frågan om *behörighetskrav för vissa lärarkategorier* i det nya gymnasiet och fackskolan. Departementschefen nämner därvid bl. a. att han beträffande ämnena dramatik, familjekunskap och konsumentkunskap räknar med att någon särskild lärarutbildning inte skall skapas innan erfarenhet vunnits av undervisningen i skolan.

I motionerna I: 699 och II: 874 påpekas gentemot detta att viss försöksverksamhet med undervisning i dramatik redan förekommit och att det därför torde föreligga ett ganska omfattande erfarenhetsmaterial från lärare som sysslat med undervisning i ämnet. Motionärerna yrkar därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att riktlinjer beträffande lärarutbildning i dramatik snarast utarbetas och förelägges riksdagen.

Utskottet är medvetet om att viss erfarenhet av dramatikundervisning redan vunnits. Denna avser dock inte det nya gymnasiet och knappast heller fackskolan, i vilka skolformer dramatik fått helt andra möjligheter än i den tidigare försöksverksamheten. Utskottet vill därför ansluta sig till departementschefens uppfattning att tillskapandet av särskild lärarutbildning i ämnet bör anstå till dess att större erfarenhetsunderlag föreligger. Utskottet anser därför, att motionerna I: 699 och II: 874 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad angår ämnena familjekunskap och konsumentkunskap erinras i motionerna I: 693 och II: 866, att LUS föreslagit inrättande av en ettårig akademisk kurs avsedd främst för vidareutbildning av hushållslärare, textillärare och barnavårdslärare. Motionärerna hemställer att riksdagen måtte besluta inrätta en dylik kurs, dock utan att någon tidpunkt för inrättandet anges.

Med anledning av detta yrkande får utskottet framhålla ämnenas betydelse

och understryka angelägenheten av att man, när tillräckligt erfarenhetsunderlag föreligger, sörjer för att en adekvat lärarutbildning kommer till stånd. I dagens läge anser utskottet emellertid att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt de nu är i fråga, inte bör bifallas av riksdagen.

I samband med att i propositionen i korthet beröres vilka lärarkategorier man räknar med i de gymnasiala skolorna samt lärarnas allmänna åligganden förklarar sig departementschefen redan nu vilja anmäla, att han räknar med att *läsåret* inom skolväsendet i samband med en övergång till 5-dagarsvecka skall omfatta 40 veckor. Detta uttalande har föranlett yrkanden i flera motioner. Sålunda hemställs i motionerna I: 696 och II: 870, att riksdagen inte måtte uttala sig om läsårets längd vid övergång till 5-dagarsvecka. Som skäl härtill framhålles att skolarbetstidsutredningen har att behandla denna fråga och att utredningens arbete och ett kommande remissförfarande inte bör föregripas. Även i motionerna I: 689 och II: 865 samt I: 692 och II: 877 framförs samma åsikt, nämligen att riksdagen inte nu bör ta ställning till frågan utan avvakta en på nämnda utredningsarbete grundad proposition i ämnet.

Enligt utskottets uppfattning kan ifrågavarande uttalande i propositionen inte uppfattas som annat än vad det enligt ordalagen är, nämligen en anmälan av departementschefen om i vilken riktning han räknar med att utvecklingen kommer att gå. Med hänsyn härtill anser utskottet att nu ifrågavarande motionsyrkanden inte bör föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört.

I propositionen behandlas härnäst *vidareutbildningen*, varmed i sammanhanget avses sådana studier som ger lärare med behörighet för tjänst på ett visst stadium behörighet till tjänst på närmast högre stadium. Departementschefen redovisar olika synpunkter på vidareutbildningen sedd både från lärarnas och från skolväsendets sida.

Han framhåller i detta sammanhang att det finns klart iakttagbara tendenser i utvecklingen som pekar mot en differentiering av de pedagogiska arbetsuppgifterna och förordar i anslutning härtill en vidareutveckling av det sedan länge existerande huvudlärarsystemet.

Vad angår *vidareutbildningens utformning* förordas i propositionen att särskilda vidareutbildningsformer tillskapas för klasslärare på låg- och mellanstadiet, vilka erhållit den nya grundutbildningen. De av LUS framlagda förslagen beträffande denna vidareutbildning måste dock överarbetas till såväl innehåll som organisation. Denna överarbetning bör uppdragas åt skolöverstyrelsen, som därvid bör samråda med universitetskanslersämbetet. Några särskilda anordningar för vidareutbildning av ämneslärare anses inte erforderliga.

I motionerna I: 689 och II: 865 hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag angående innehåll och organisation vad gäller vidareutbildning av klasslärare. Även i motionerna I: 692 och II: 877 uttalas, att förslag angående vidareutbildningsorganisationen bör

underställas riksdagen. Enligt motionärerna bör denna organisation avse samtliga lärarkategorier.

Vad först angår yrkandet i de båda förstnämnda motionerna får utskottet framhålla, att utskottet anser sig kunna utgå ifrån att Kungl. Maj:t, när resultatet av den i propositionen förutskickade utredningen angående vidareutbildning av klasslärare föreligger, kommer att — exempelvis i samband med framställning om anslag — för riksdagen redovisa detta resultat och sina egna ståndpunktstaganden i frågan. Utskottet anser därför, att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt nu är i fråga, inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Vad så angår det till synes vidsträcktare yrkandet i motionerna I: 692 och II: 877 om förslag angående en samordnad vidareutbildningsorganisation för alla lärarkategorier synes det utskottet rimligen inte böra tolkas så att motionärerna häri inbegriper även de lärarkategorier, vilkas grundutbildning inte behandlas i propositionen, nämligen främst vad i dag kallas yrkes- och övningslärare. Motionernas innebörd torde då till stor del överensstämma med de först behandlade. Utskottet anser det därför inte heller beträffande detta motionsyrkande erforderligt att i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t hemställas om förslag i ämnet. Motionerna I: 692 och II: 877 synes därför, såvitt nu är i fråga, inte böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

En speciell vidareutbildningsfråga tas upp i motionerna I: 702 och II: 868 nämligen vidareutbildningen av lärare i kristendomskunskap. I dessa motioner yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa dels att vidareutbildning av mellanstadielärare till högstadielärare liksom hittills skall förekomma, dels att det vid vidareutbildning av lågstadielärare för undervisning i kristendomskunskap på mellanstadiet skall ingå ämnesfördjupning med hänsyn till olikheterna i de båda stadiernas undervisning också i fråga om lärostoffet.

Vad angår det första yrkandet i motionerna får utskottet framhålla, att behovet av och intresset för vidareutbildning i ett ämne måste vara avgörande för om vidareutbildning skall komma till stånd. Någon anledning för riksdagen att göra en särskild framställning till Kungl. Maj:t i denna fråga synes inte föreligga. Vad angår det andra yrkandet i motionerna konstaterar utskottet, att vidareutbildningens innehåll givetvis måste anpassas till skolans läroplaner. Ej heller i denna fråga finner utskottet anledning förorda någon särskild framställning till Kungl. Maj:t. Utskottet anser sålunda, att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt nu är i fråga, inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 693 och II: 866 yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att den planerade överarbetningen av LUS' förslag angående vidareutbildningens innehåll och organisation måtte innefatta även en ettårig akademisk kurs i familje- och konsumentkunskap samt att behörighetsfrågan i vad gäller tjänst med undervisning i familje- och konsumentkunskap upptages till prövning. Sista ledet av detta yrkande innebär, att motionärerna anser att det bör prövas när genomgången

kurs av angivet slag kan uppställas som formellt behörighetskrav för tjänst med undervisning i dessa ämnen.

Utskottet får till en början erinra om att utskottet i det föregående tagit ställning till ett motionsvis framställt yrkande att riksdagen måtte besluta att inrätta en ettårig akademisk kurs för utbildning av lärare i familje- och konsumentkunskap, och därvid betonat ämnenas betydelse och vikten av att man framdeles, när tillräckligt erfarenhetsunderlag föreligger, sörjer för en adekvat lärarutbildning i ämnena. Utskottet har dock inte ansett sig böra tillstyrka ett beslut av riksdagen att inrätta kursen. Även i vad gäller de nu aktuella yrkandena anser utskottet att ytterligare erfarenheter lämpligen bör avvaktas innan någon utredning initieras. Utskottet kan därför inte tillstyrka nu ifrågakarande motionsyrkanden utan anser, att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt nu är i fråga, inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I propositionen uttalas, att det finns ett inte obetydligt antal *personer som saknar lärarutbildning* men under många år på ett förtjänstfullt sätt verkat i grundskolan som klasslärare på heltid. I åtskilliga fall är det fråga om personer, som skulle vara ett värdefullt tillskott till den permanenta lärarkåren, om de erhöll lärarutbildning. Denna utbildning skulle enligt departementschefens mening eventuellt kunna vara kortare än den normala. I enlighet med uttalande av 1966 års riksdag har det uppdragits åt skolöverstyrelsen att närmare utreda frågan om en dylik utbildning.

I motionerna I: 703 och II: 872 yrkas, att riksdagen måtte uttala att dylik utbildning i det stora hela bör bli likvärdig med den reguljära utbildningen och inte bör avsevärt förkortas i jämförelse med denna. I motionen II: 861 yrkas, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att åtgärder vidtas för att igångsätta ifrågakarande utbildning höstterminen 1967. Som stöd härför åberopas bl. a. att en av Stockholms skoldirektion verkställd undersökning givit vid handen att ett stort och omedelbart behov av utbildningen föreligger.

Vad först angår yrkandet i motionerna I: 703 och II: 872 vill utskottet betona vikten av att den planerade utbildningen blir fullvärdig. Emellertid finner utskottet med hänsyn till innebörden av det utredningsuppdrag som skolöverstyrelsen erhållit inte anledning föreslå riksdagen att göra något uttalande angående längden av ifrågakarande utbildning. Motionerna bör därför inte bifallas av riksdagen.

Vad åter angår tidpunkten för igångsättandet av ifrågakarande utbildning delar utskottet den i motionen II: 861 uttalade uppfattningen att utbildningen bör komma i gång snarast. Å andra sidan finner utskottet det värdefullt om ifrågakarande utbildning kunde utformas så att den i fråga om mål och innehåll ansluter till den nya klasslärarutbildningen. Detta kan knappast realiseras till kommande läsår. Det förefaller även av andra skäl inte troligt att igångsättningen kan ske redan kommande hösttermin och utskottet finner därför att motionen II: 861 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter vidareutbildningen behandlas i propositionen *fortbildningen*. Därvid framhålles att syftet med denna är att fullfölja och även förändra grundutbildningen samt att de snabba förändringarna inom skolväsendet gör fortbildningen till en oundgänglig del av varje lärares utbildning. Det betonas att i lärarens dagliga arbete först och främst genom lektionsförberedelser ingår åtskilligt som har karaktär av fortbildning. Denna är sålunda en viktig angelägenhet för den enskilde läraren, men även stat och kommun har betydelsefulla uppgifter i sammanhanget. De verksamhetsformer som hittills utvecklats bör enligt departementschefen i huvudsak bibehållas. En så rationell arbetsfördelning som möjligt måste eftersträvas mellan de myndigheter, institutioner och personalkategorier som är verksamma inom fortbildningen. Ytterligare vikt bör läggas vid sådana verksamhetsformer som tar hänsyn till att många lärare är bundna vid bostads- och skolort. Bl. a. bör möjligheterna till ökad användning av radio och TV undersökas. Departementschefen uttalar också att den för fortbildningen viktiga verksamheten med studie- och planeringsdagar bör effektiviseras.

Beträffande fortbildningens verksamhetsformer yrkas i motionerna I: 689 och II: 865 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående effektivisering av studiedagarna för lärarnas fortbildning enligt i motionerna anförda riktlinjer. Dessa riktlinjer innebär att man vid fortbildningen under studiedagar delvis bör lita till televisionen. Detta förutsätter att studiedagarna anordnas samtidigt för en och samma skolform över hela landet. Med hänsyn dels till att departementschefen, som framgått av det föregående, har sin uppmärksamhet riktad på både frågan om ökad användning i fortbildningen av radio och TV och vikten av en effektivisering av studiedagarna, dels till de förslag angående användningen av radio och TV i utbildningssyfte som framlagts i propositionen 1967: 85 angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område finner utskottet inte anledning att föreslå riksdagen att i enlighet med yrkandet i motionerna I: 689 och II: 865 anhålla om utredning och förslag om effektivisering på angivet sätt av studiedagarna.

I motionerna I: 692 och II: 877 yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag om en vidgad användning av radio- och TV-undervisning i lärarutbildningssyfte. I motionerna förordas, att radio och TV i vidgad omfattning användes för lärarutbildning, vidareutbildning och fortbildning. Motionärerna avser såväl undervisning via intern TV som radio- och TV-undervisning över de ordinarie programkanalerna. Frågan om vilka positiva effekter en dylik undervisning kan få anses dock inte tillräckligt utredd.

Utskottet får med anledning av detta motionsyrkande erinra om att intern TV efter hand kommit till användning vid lärarhögskolorna. Därtill kommer att i nyssnämnda proposition angående vuxenutbildningen föreslås anvisande av medel för fortsatta försök med intern TV vid lärarhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Över huvud taget visar såväl denna proposition som den utskottet för närvarande har till behandling att frågan om användningen av

radio och TV i utbildningssammanhang är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Utskottet finner därför inte anledning att föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning om vidgad användning av radio- och TV-undervisning i lärarutbildningssyfte. Utskottet anser sålunda att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de nu är i fråga, inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I propositionen uttalar departementschefen, att det finns skäl som talar för att de praktiska konsekvenserna av principen att fortbildning utgör en oundgänglig del av varje lärares utbildning klarare fastslås. Enligt hans mening bör fortbildningen regelmässigt förläggas vid sidan av lärarnas övriga tjänstgöring, antingen under ferietid eller parallellt med tjänstgöring under läsåret.

I motionerna I:692 och II:877 uttalas att det inte entydigt framgår av propositionen om departementschefen anser, att lärarna bör vara skyldiga att delta i fortbildning. Motionärerna har inget att erinra mot att en dylik skyldighet fastslås men anser, att frågan bör avgöras efter förhandlingar med vederbörande organisationer, och yrkar därför att riksdagen gör ett uttalande härom.

Frågan om fortbildningen tas upp även i motionerna I: 700 och II: 871, i vilka yrkas att riksdagen inte måtte biträda departementschefens uttalande om fortbildningens förläggning vid sidan av lärarnas övriga tjänstgöring utan hänskjuta denna fråga till förhandlingar mellan arbetsgivaren/staten och arbetstagarna.

Även i motionerna I: 689 och II: 865 uttalas att frågan om fortbildningens förläggning vid sidan av övrig tjänstgöring bör bli föremål för förhandlingar.

Vad först angår frågan om skyldighet för lärarna att delta i fortbildning får utskottet framhålla, att viss fortbildning, exempelvis deltagande i studiedagar, otvivelaktigt är ett tjänsteåliggande. Huruvida principen att fortbildningen är en oundgänglig del av varje lärares utbildning bör medföra skyldighet för lärarna att delta även i fortbildning exempelvis på ferietid är en fråga som i dagens läge saknar direkt aktualitet, eftersom fortbildning i denna form f. n. kan erbjudas endast en del av de lärare som önskar genomgå dylik. Det kan också konstateras, att fortbildning i dag i stor utsträckning äger rum vid sidan av lärarnas tjänstgöring och att departementschefens uttalande att detta regelmässigt bör vara förhållandet sålunda inte i och för sig innebär att någon förändring föreslås. Vad beträffar de lönfrågor m. m. som kan hänga samman med anordningen av fortbildningen får dessa givetvis lösas i förhandlingssammanhang. Under åberopande av det anförda förordar utskottet, att motionerna I: 692 och II: 877 samt I: 700 och II: 871, förstnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, lämnas utan bifall av riksdagen.

Lärarutbildningens yttre organisation behandlas i propositionens fjärde huvudavsnitt. I frågan huruvida lärarutbildningen i sin helhet bör vara anknyten till universiteten eller ej intar departementschefen av olika skäl den ståndpunkten, att utbildningen av klasslärare samt den praktisk-pedagogiska utbild-

ningen av ämneslärare bör förläggas till självständiga lärarhögskolor, medan ämnesteoretisk utbildning av ämneslärare föreslås ske vid universitet och vissa högskolor.

Beträffande denna fråga yrkas i motionerna I: 692 och II: 877 att riksdagen måtte besluta att uttala att lärarutbildningen i dess helhet på sikt bör inordnas i universitetsorganisationen. Utskottet finner för sin del övervägande skäl i dagens läge tala för en lösning av lärarutbildningens organisation enligt den modell som föreslagits i propositionen. Huruvida utvecklingen på lång sikt kan komma att leda till en ändring därvidlag torde inte nu kunna förutsägas. Ifrågavarande motionsyrkande bör därför inte bifallas av riksdagen.

I motionen II: 860 uttalas, att lärarutbildningen i princip bör förläggas enbart till städer som har universitet eller universitetsfilial och yrkas att den i propositionen föreslagna klasslärarutbildningen fördenskull skall betraktas som provisorisk i avvaktan på en bättre samordning mellan klasslärarutbildning och ämneslärarutbildning. Utskottet finner liksom departementschefen i dagens läge övervägande fördelar vara förenade med den mer decentraliserade lärarutbildningsorganisation som föreslås i propositionen och anser därför att motionen II: 860, såvitt nu är i fråga, inte bör bifallas av riksdagen.

Departementschefen är inte beredd att nu ta ställning till frågan om inrättande av nya *organ m. m. med samverkansuppgifter* utan räknar med att universitetskanslersämbetet bör få i uppdrag att närmare undersöka hur erforderlig samverkan skall kunna tryggas. Samråd förutsättes därvid skola ske med skolöverstyrelsen. I motionerna I: 692 och II: 877 uttalas att vid denna utredning också bör beaktas bl. a. frågan om ett rimligt studerandeinflytande i eventuella nya organ av denna art. Motionärerna hemställer att riksdagen måtte uttala sig härför.

Enligt utskottets mening är principen om de studerandes medverkan i organ av samverkanskaraktär redan knäsat. Man torde kunna utgå från att den beaktas vid den kommande utredningen. Något särskilt uttalande av riksdagen med anledning av ifrågavarande motionsyrkande synes därför inte vara erforderligt, och motionerna I: 692 och II: 877 bör alltså, såvitt nu är i fråga, inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Den omständigheten att ämneslärarutbildningen föreslås förlagd dels till universiteten, dels till lärarhögskolorna nödvändiggör en viss samordning. Departementschefen förordar att *läsåret* från och med 1967/68 vid lärarhögskolorna skall omfatta 40 veckor, inberäknat tid för inträdesprövning, samt vid universitet och de högskolor Kungl. Maj:t bestämmer 270 dagar. För universitetsväsendet, där en förlängning i och för sig erfordras vid införandet av fasta studiegångar och alltså oberoende av samordningen med lärarutbildningen, innebär förslaget att undervisning och examination anordnas under den angivna tidrymden men på sådant sätt att i princip tjänstgöringen för varje enskild lärare inte behöver utsträckas över sammanlagt längre tidsperiod än det nuvarande läsårets längd.

Frågan om läsårets längd och dess samband med värnpliktstjänstgöringen behandlas i två olika motioner. Sålunda framhålles i motionen I: 688, att den reform av värnpliktsutbildningen som är under genomförande bygger på ingående behovsberäkningar beträffande den militära grundutbildningens längd och på en sådan inpassning under året av denna utbildning att högst två civila studioterminer tas i anspråk härför. Denna bör därjämte om möjligt inpassas mellan den 1 juni första året och den 1 september påföljande år. Motionären ifrågasätter om inte den i propositionen föreslagna förlängningen av läsåret vid universitet och vissa högskolor till 270 dagar kommer att medföra att de studerande i många fall tvingas avbryta sina studier i slutet av en termin eller hindras från att påbörja dem i början av en termin. Konsekvenserna av den föreslagna förlängningen bör närmare undersökas anser motionären och yrkar, att riksdagen vid behandlingen av propositionen beaktar de av honom framförda synpunkterna.

De nu redovisade synpunkterna överensstämmer nära med dem som angivits i motionen II: 878. I denna framhålles också att den föreslagna läsårsförlängningen kan komma att verka hämmande på rekryteringen av värnpliktiga officerare och underofficerare. Motionärerna anser det nödvändigt med en noggrann prövning av ifrågavarande spörsmål och hemställer, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en sådan prövning.

Enligt vad utskottet inhämtat har det vid utarbetandet av propositionen bedömts att det föreslagna längre läsåret skall kunna kombineras med värnpliktstjänstgöringen så som den enligt nu gällande regler skall förläggas. Utskottet utgår från att universitetskanslersämbetet vid planeringen av undervisningen beaktar detta. Om så sker och tillbörlig smidighet visas i tillämpningen torde de befarade olägenheterna inte behöva uppstå. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av nämnda motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört i denna fråga.

Spörsmålet om vid vilken tidpunkt på året *intagning till lärarutbildningsanstalt* bör ske behandlas inte i propositionen men tas upp dels i motionerna I: 690 och II: 867, dels i motionerna I: 396 och II: 494. I samtliga motioner framhålles, att nuvarande system med intagning i slutet av augusti innebär att de sökande får besked först kort tid innan undervisningen börjar till olägenhet både för dem själva och — eftersom många av dem sökt lärarvikariat för det fall att de ej blir antagna — i många fall även för kommunernas skolstyrelser. I motionerna hemställes om ett riksdagsuttalande till förmån för tidigareläggning av intagningen.

Utskottet är medvetet om de svårigheter för kommunerna som uppstår då en redan anställd lärarvikarie önskar frånträda sitt vikariat med kort varsel därför att han vunnit inträde vid lärarhögskola. Även andra synpunkter kan dock behöva tagas med vid bedömningen av detta spörsmål, exempelvis hänsynen till den möjlighet att få tid för behörighetskomplettering som en sen intagning ger de sökande. Utskottet som utgår från att skolöverstyrelsen, som en-

ligt propositionen skall närmare utforma intagningsförfarandet, har sin uppmärksamhet riktad på frågan, anser sig inte böra föreslå riksdagen att göra det uttalande i frågan, som föreslagits i motionerna. Dessa bör därför inte bifallas av riksdagen.

Tjänstebenämningarna småskollärare och folkskollärare är inte adekvata i den nya skolsituationen framhåller departementschefen, som dock inte framlägger något förslag utan uttalar, att beslut i frågan, därest riksdagen inte har något att erinra däremot, bör få meddelas av Kungl. Maj:t. I motionerna I: 692 och II: 877 betonas betydelsen av att samtliga lärarkategorier om möjligt ges en enhetlig tjänstebenämning och hemställes att riksdagen måtte besluta att uttala sig härför. Utskottet anser visserligen att en enhetlig tjänstebenämning kan ha sin betydelse men då något konkret förslag inte föreligger anser sig utskottet inte böra föreslå något uttalande i frågan. Nämnda motioner bör därför, såvitt nu är i fråga, inte bifallas av riksdagen.

Den nya lärarutbildningen kommer för ämneslärarkandidaterna likaväl som nu är fallet för klasslärarkandidaterna att utgöra en sammanhängande utbildning. De ämnesteoretiska och de praktisk-pedagogiska momenten blir — utom under själva praktikterminen — integrerade. Vid tjänstgöring under praktikterminen avses lärarkandidaterna erhålla anställning som lärare med *lön* enligt kollektivavtal. Under den övriga utbildningstiden blir de studerande berättigade till *studiesociala förmåner* enligt studiemedelsförordningen. I jämförelse med nuvarande förhållanden innebär detta att studerande vid lärarhögskolas ämneslärarinje kommer att erhålla lön under en termin mot f. n. två. Detta föreslås första gången tillämpat i fråga om studerande som under andra halvåret 1971 påbörjar det avslutande årets praktisk-pedagogiska studier vid lärarhögskola.

Frågan om de studiesociala förmånerna behandlas i motionerna I: 698 och II: 875, i vilka uttalas att frågan om lön eller studiesociala förmåner bör avgöras efter förhandlingar mellan vederbörande parter. Därför yrkas att riksdagen inte godtar propositionens förslag i denna del.

Utskottet får för sin del framhålla, att departementschefens ståndpunkt innebär en konsekvent åtskillnad i studiehjälpshänseende mellan å ena sidan själva studietiden vid universitet och lärarhögskola och å andra sidan praktiktjänstgöring. Varken den omständigheten att detta i jämförelse med nuvarande förhållanden innebär en förkortning av den tid under vilken lön utgår eller andra synpunkter — exempelvis den eventuellt rekryteringsfrämjande effekten av längre tids avlönad tjänstgöring — utgör enligt utskottets mening skäl att göra avsteg från departementschefens ståndpunkt. Utskottet anser därför att motionerna I: 698 och II: 875 inte bör bifallas av riksdagen.

I avsnittet **lärarhögskolornas organisation och verksamhetsformer** uttalar departementschefen bl. a. att grundutbildningen för lärare bör organiseras på olika linjer, en för varje lärarkategori dvs. en klasslärarinje, en speciallärarinje och en ämneslärarinje vartill bedömes relativt snart kunna komma en

yrkeslärarlinje genom inordnande av de yrkespedagogiska instituten i lärarhögskoleorganisationen. Vidare föreslås de nuvarande fortbildningsinstituterna inordnade i lärarhögskolorna som fortbildningsavdelningar. Ledningen av en lärarhögskola föreslås skola utövas av en rektor. I mån av behov bör under denne finnas biträdande utbildningsledare och en fortbildningsledare. Förslag av LUS om rektorsnämnd och lärarråd anses behöva övervägas ytterligare varvid en riktning bör vara att lärare och studerande bereds ett större inflytande i vissa frågor än vad LUS synes ha räknat med.

I motionerna I: 702 och II: 868 betonas betydelsen av de personliga kontakterna under lärarutbildningen och de olägenheter i detta hänseende som är förknippade med alltför stora utbildningsenheter. Motionärerna hemställer, såvitt nu är i fråga, om ett riksdagsuttalande om att tillämpningsbestämmelserna till lärarutbildnings- och lärarhögskolestadgor bör utformas så att gemenskaplivet inom studentkårerna och de ideella föreningarna vid lärarhögskolorna främjas.

Med anledning av detta yrkande får utskottet framhålla att även enligt utskottets mening den personliga miljön vid lärarutbildningsanstalterna har stor betydelse för ett gott utbildningsresultat. De möjligheter som kan finnas att genom stadgebestämmelser främja tillkomsten av en god miljö bör givetvis tillvaratas. Utskottet anser sig kunna utgå ifrån att så kommer att ske utan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gör ett formligt uttalande i frågan. Nämn-da motioner bör därför, såvitt nu är i fråga, inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid lärarhögskolorna bör enligt propositionen finnas fristående institutioner för pedagogik och metodik. Det betonas att förekomsten av vetenskapliga *institutioner för pedagogik* är en oundgänglig förutsättning för ett fortsatt framgångsrikt arbete på skolväsendets utveckling. Institutionerna bör naturligen vara inriktade på skolväsendets frågor men får inte isoleras från motsvarande institutioner vid universiteten. Frågan om samverkan mellan institutionerna vid lärarhögskolorna å ena sidan och universitetsinstitutionerna å den andra ges inte någon lösning i propositionen utan förutsättes jämte därmed sammanhängande frågor bli prövad av en särskild utredning. Departementschefen uttalar även att vid varje större lärarhögskola den pedagogiska institutionen bör byggas upp som en vetenskaplig institution med i huvudsak lärare och övrig personal av det slag och med de uppgifter LUS förordar. Bl. a. bör där finnas en professor.

I motionerna I: 85 och II: 116 yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning om inrättande under de närmaste budgetåren av ytterligare professurer i utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik. En förstärkning av professorsorganisationen vid lärarhögskolorna ifrågasättes i motionerna I: 691 och II: 864, i vilka hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning av förutsättningarna för inrättande vid lärarhögskolan i Stockholm av en professur i pedagogik med uppgift att särskilt beakta det pedagogiska utveck-

lingsarbetet inom fritidsfostran. I motionerna I: 702 och II: 868 uttalas, att den religionspedagogiska forskningen är en i vårt land försummad sektor inom skolforskningen. Motionärerna hemställer, såvitt nu är i fråga, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla att religionspedagogiken måtte bli tillgodosedd vid lärarhögskolornas forskningsinstitutioner i pedagogik och ämnesmetodik.

Med anledning av de nu redovisade motionsyrkandena med sikte på förstärkning av personalorganisationen får utskottet framhålla att den av departementschefen förutskickade närmare utredningen rimligen bör komma att behandla även personalfrågor av denna art. Utskottet anser det inte lämpligt att föregripa denna utredning och föreslår därför att nämnda motioner, I: 85 och II: 116 samt I: 702 och II: 868 såvitt nu är i fråga, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Departementschefen behandlar i propositionen personalfrågor beträffande metodikinstitutionerna, beträffande icke-pedagogiska uppgifter och beträffande den praktiska utbildningen. Han uttalar därvid bl. a. att lärare som tjänstgör vid skolenhet som ställts till lärarhögskolas förfogande bör vara *skyldiga att fullgöra särskilda uppgifter som lärarutbildare*. Till deras uppgifter bör höra att enligt anvisningar som lärarhögskolan meddelar medverka vid demonstrationsundervisning, delta i försöksverksamhet, handleda lärarkandidaterna vid deras övningsundervisning, delta i konferenser angående lärarutbildning och fullgöra de övriga uppgifter som står i samband med denna utbildning. För övriga lärare som tjänstgör vid skolenheten men inte innehar sådan särskild lärartjänst som nyss sagts bör, framhåller departementschefen, gälla den allmänna skyldighet att biträda vid lärarutbildning som han tidigare angett.

I motionerna I: 701 och II: 873 hemställs att riksdagen måtte uttala att lärares medverkan i lärarutbildning i görligaste mån skall bygga på frivilligt åtagande. Motionärerna torde härmed ha åsyftat sådana lärare som utan att inneha »lärarutbildartjänst» tjänstgör vid skolenhet som anlitas för lärarutbildning. Utskottet får med anledning härav framhålla, att nämnda skyldighet givetvis måste göras gällande med omdöme. Utskottet finner emellertid inte anledning att föreslå riksdagen att göra det i motionerna angivna uttalandet.

I propositionen behandlas vidare frågor berörande praktikutbildningen och de enskilda lärarhögskolornas organisation. Vad angår den nya organisationens genomförande räknar departementschefen med att den nya utbildningen av klasslärare och lärare i läroämnena skall kunna successivt införas med början budgetåret 1968/69.

Den för klasslärare avsedda utbildning som bygger direkt på grundskolan bör enligt propositionen bibehållas i viss utsträckning. I motionerna I: 689 och II: 865 uttalas i anslutning härtill att man bör eftersträva sådana åtgärder beträffande denna utbildning, att den så långt som möjligt korresponderar med de krav som den nya skolan ställer. Utskottet finner det naturligt att så i möjligaste mån sker.

Beträffande *kostnaderna* för den föreslagna lärarutbildningen redovisar departementschefen vissa allmänna tendenser samt uttalar att de ekonomiska konsekvenserna i detalj får presenteras i samband med ställningstagandena till de årliga anslagsbehoven. Vad beträffar budgetåret 1968/69 föreslås anvisande av de *anslag* som angivits i början av detta utlåtande.

Vad departementschefen anfört och föreslagit angående den nya lärarutbildningen har inte i vidare mån än som framgått av det föregående givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Hemställan. Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

1. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 689 och II: 865, I: 702 och II: 868 samt I: 692 och II: 877, samtliga motioner såvitt de avser lärarutbildningens mål, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i denna fråga;

2. att motionen II: 860, såvitt den avser frågan om samma förutbildningsgrund för utbildning av klasslärare och utbildning av ämneslärare, icke må bifallas av riksdagen;

3. att motionerna I: 694 och II: 869 samt I: 695 och II: 863, sistnämnda båda motioner såvitt de avser det allmänna behörighetsvillkoret för tillträde till klasslärarutbildning, icke må bifallas av riksdagen;

4. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser den allmänna förkunskapsnivån för olika former av lärarutbildning, icke må bifallas av riksdagen;

5. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser utformningen av speciella behörighetsvillkor, icke må bifallas av riksdagen;

6. att motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avser det alternativt framställda yrkandet om utbildningstiden för lågstadielärare, icke må bifallas av riksdagen;

7. att riksdagen må, i anledning av motionen II: 862 om lärarnas utbildning för medverkan i elevernas estetiska fostran, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i denna fråga;

8. att den vid 1966 års riksdag väckta motionen II: 65 om undervisning över stadiegränserna icke må bifallas av riksdagen;

9. att motionerna I: 695 och II: 863 samt I: 692 och II: 877, samtliga motioner såvitt de avser adjunktsutbildningens utformning, icke må bifallas av riksdagen;

10. att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt de avser inrättande av en kurs i familjekunskap och konsumentkunskap, icke må bifallas av riksdagen;

11. att motionerna I: 698 och II: 875 om studiesociala förmåner icke må bifallas av riksdagen;

12. att riksdagen må besluta att den 1 juli 1968 skall införas en ny utbildning av klasslärare på grundskolans låg- och mellanstadier samt lärare i läroämnena på grundskolans högsta stadium och i gymnasiala skolor med mål, studietid, innehåll och uppläggning enligt de riktlinjer som angivits i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1967 och med hänsynstagande till vad utskottet anfört;

13. att riksdagen må besluta att

a) utbildning av klasslärare och speciallärare i grundskolan sker vid lärarhögskolor,

b) utbildning av lärare i läroämnena sker i fråga om praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolor och i fråga om ämnes-teori vid universitet och vissa högskolor, i vad avser ämnena tillhörande de filosofiska fakulteterna i fasta studiegångar som utformas särskilt för lärarutbildning;

14. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser vidareutbildning av mellanstadielärare i kristendomskunskap, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

15. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser vidareutbildning av lågstadielärare i kristendomskunskap, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

16. att motionerna I: 703 och II: 872 om utbildning av personer, som utan att ha lärarutbildning tjänstgjort som lärare, icke må bifallas av riksdagen;

17. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser fortbildningens anordnande m. m., icke må bifallas av riksdagen;

18. att motionerna I: 700 och II: 871 om fortbildningens förläggning icke må bifallas av riksdagen;

19. att riksdagen må besluta att lärarhögskolorna skall svara för fortbildning och vidareutbildning av lärare enligt de riktlinjer som angivits i statsrådsprotokollet;

20. att motionerna I: 701 och II: 873 om lärares medverkan i lärarutbildning icke må bifallas av riksdagen;

21. att riksdagen må besluta att delar av det allmänna skolväsendet används för lärarhögskolornas försöks- och demonstrationsverksamhet jämte praktisk lärarutbildning samt att särskilda lärartjänster skall finnas för denna verksamhet och utbildning med de uppgifter som angivits i statsrådsprotokollet;

22. att riksdagen må besluta att lärarhögskolorna i Stock-

holm, Malmö, Göteborg och Uppsala får de uppgifter och den uppbyggnad som angivits i statsrådsprotokollet;

23. att riksdagen må besluta att inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad som angivits i statsrådsprotokollet, i Umeå den 1 juli 1967 och i Linköping den 1 juli 1968;

24. att riksdagen må besluta att — under förut angivna förutsättningar — inrätta nya lärarhögskolor med de uppgifter och den uppbyggnad som angivits i statsrådsprotokollet i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö den 1 juli 1968;

25. att riksdagen må besluta att folkskoleseminarierna i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö skall — i den mån lärarhögskolor enligt punkt 24 inrättas — upphöra vid utgången av juni 1968 och att då ännu inte avslutade lärokurser skall fullföljas inom ramen för de lärarhögskolor som avses i punkt 24;

26. att riksdagen må besluta att folkskoleseminarierna i Göteborg (Guldheden), Linköping, Stockholm, Umeå och Uppsala avvecklas fr. o. m. läsåret 1968/69 med en årskurs i sänder;

27. att riksdagen må besluta att vid de folkskoleseminarier som inte avvecklas tills vidare får meddelas utbildning för klasslärare enligt i huvudsak nu gällande bestämmelser;

28. att riksdagen må besluta att statens försöksskola i Linköping skall upphöra vid utgången av juni 1968;

29. att riksdagen må besluta att de nuvarande lärarhögskolornas och folkskoleseminariernas övningsskolor utom vid de seminarier som ej avvecklas skall upphöra vid utgången av juni 1968 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t för särskilt fall bestämmer;

30. att riksdagen må godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts om avveckling av treterminsutbildning av ämneslärare vid lärarhögskolor, av praktisk lärarkurs och av den i Umeå försöksvis anordnade utbildningen av ämneslärare;

31. att riksdagen må godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder för fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för försöks- och demonstrationsverksamhet samt praktisk lärarutbildning inom det allmänna skolväsendet;

32. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa de avtal med kommuner som fordras för lärarutbildningen;

33. att riksdagen må, i anledning av motionen I:688 om läsårets förlängning vid universitet och vissa högskolor, i skri-

velse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i denna fråga;

34. att riksdagen må besluta att läsåret fr. o. m. läsåret 1967/68 skall omfatta vid lärarhögskolorna 40 veckor samt vid universiteten och de övriga högskolor som Kungl. Maj:t bestämmer 270 dagar;

35. att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt de avser kombination i ämneslärartjänst av s. k. övningsämne med s. k. läroämne, icke må bifallas av riksdagen;

36. att motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avser alternativt ledigkungörande av lektors- och adjunktjänster, icke må bifallas av riksdagen;

37. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser lärarnas tjänstebemyndigande, icke må bifallas av riksdagen;

38. att riksdagen må besluta att det inom det allmänna skolväsendet skall finnas huvudlärare och skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer som angivits i statsrådsprotokollet;

39. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser gemenskapslivet inom studentkårerna och de ideella föreningarna vid lärarhögskolorna, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

40. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder och riktlinjer utfärda de bestämmelser och andra föreskrifter, fatta de beslut samt i övrigt vidta de åtgärder, som fordras för den i statsrådsprotokollet förordade reformeringen av lärarutbildningen;

41. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckning för lärarhögskolorna föra upp en tjänst som rektor i Up 27 och en tjänst som professor i praktisk pedagogik i Uo 27;

42. att riksdagen må till *Lärarhögskolorna: Avlöningar* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 84 310 000 kr.;

43. att riksdagen må till *Lärarhögskolorna: Omkostnader* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 712 000 kr.;

44. att riksdagen må till *Lärarhögskolorna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 960 000 kr.;

45. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsklasser vid folkskoleseminarierna;

46. att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Avlöningar* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 39 570 000 kr.;

47. att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Omkostnader* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 306 000 kr.;

48. att riksdagen må till *Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 215 000 kr.;

49. att riksdagen må till *Kostnader för praktisk lärarkurs m. m.* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 550 000 kr.;

50. att motionerna I: 85 och II: 116, såvitt de avser utredning om inrättande av professurer i utvecklingspsykologi, särskilt förskolålderns psykologi och pedagogik, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

51. att motionerna I: 691 och II: 864 om prövning av förutsättningarna för inrättande av en professur i pedagogik med särskild inriktning på fritidsfostran icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

52. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser tillgodoseende av religionspedagogiken vid uppbyggandet av lärarhögskolornas forskningsinstitutioner, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

53. att motionerna I: 690 och II: 867 samt I: 396 och II: 494 om intagningsprövningarna till lärarhögskolorna icke må bifallas av riksdagen;

54. att motionerna I: 693 och II: 866, såvitt de avser vidareutbildning och behörighet i familjekunskap och konsumentkunskap, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

55. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avser klasslärarnas vidareutbildning, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

56. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser en samordnad vidareutbildningsorganisation, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

57. att motionerna I: 697 och II: 876 om inrättande av vissa tjänster baserade på undervisningsbehovet på grundskolans samtliga stadier, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

58. att motionerna I: 699 och II: 874 om lärarutbildning i dramatik icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

59. att motionerna I: 687 och II: 859 om ämnesutbildningen för biologilärare icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

60. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser utrymme för humanbiologin i ämneslärarutbildningen, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

61. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser utrymme i ämneslärarutbildningen för frågor som rör elevens fysiska och mentala hälsa, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

62. att motionen II: 860, såvitt den avser studiemedel, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

63. att motionen II: 860, såvitt den avser att den föreslagna klasslärarutbildningen skall betraktas som provisorisk, icke må bifallas av riksdagen;

64. att motionen II: 861 om igångsättande av lärarutbildning för personer, som utan att ha lärarutbildning tjänstgjort som lärare, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

65. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avser utredning och förslag angående effektivisering av studiedagarna, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

66. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 689 och II: 865, I: 692 och II: 877 samt I: 696 och II: 870, de fyra förstnämnda såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört angående förlängning av skolornas läsår;

67. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avser anhallan om att förslag om fasta studiegångar skall föreläggas riksdagen, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

68. att motionerna I: 689 och II: 865, såvitt de avser utredning och förslag om den ämnesteoretiska utbildningen för adjunktjänst, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

69. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser ämnesbenämningen kristendomskunskap, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

70. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser tiden för klasslärarutbildning i kristendomskunskap, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

71. att motionerna I: 702 och II: 868, såvitt de avser speciella behörighetsvillkor i kristendomskunskap, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

72. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser uttalande om lärarutbildningens inordnande i universitetsorganisationen, icke må bifallas av riksdagen;

73. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser lärar-

kandidaternas medinflytande i organ av bl. a. samverkanskaraktär, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

74. att motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser utredning och förslag om vidgad användning i lärarutbildningssyfte av radio- och TV-undervisning, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

75. att riksdagen må, i anledning av motionen II: 878 om prövning av frågan om en samordning mellan värnpliktsutbildningen och den civila utbildningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i denna fråga.

Stockholm den 7 april 1967

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Einar Persson, Axel Andersson, Svensson, Kaijser, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Bengtson, Ottosson, Mårtensson, Bertil Petersson, Wallmark, Wååg, Thorsten Larsson och Nyman; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Blidfors, Almgren, Bergman, Mattsson, Turesson, fröken Olsson, herrar Gustafsson i Skellefteå, Arvidson, Nelander, Svanberg, Jönsson i Arlov, Westberg, Gustavsson i Ängelholm och Elmstedt.

Reservationer

1) beträffande frågan om allmänt behörighetsvillkor för tillträde till klasslärarutbildning av herrar *Axel Andersson, Kaijser, Ottosson, Wallmark, Nyman, Bohman, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Westberg*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 14, som börjar med »Vad så» och slutar med »till klasslärarutbildning», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill framhålla vikten av att den blivande klassläraren, innan han börjar vid lärarhögskola, har en tillräckligt solid grund att bygga på i vad gäller både kunskaper och direkt studievana. Med hänsyn härtill kan utskottet inte godtaga förslaget i propositionen att genomgången fackskola skall utgöra allmänt behörighetskrav för tillträde till klasslärarutbildningen. Visserligen avses, att utöver det allmänna behörighetskravet även skall uppställas speciella be-

hörighetskrav, men detta innebär enligt utskottets mening inte någon väsentligare förstärkning, eftersom de speciella behörighetskraven förutsättes uttryckta i krav på kunskaper i särskilt specificerade ämnen enligt fackskolans läroplan. Utskottet anser, att det av departementschefen uppställda allmänna behörighetskravet — fackskola, gymnasium eller motsvarande utbildning — bör accepteras endast under förutsättning att de speciella behörighetskraven uttryckes i krav på kunskaper i för klasslärarutbildningen relevanta ämnen, exempelvis svenska, engelska och matematik, enligt gymnasiets läroplan. Vad beträffar departementschefens uttryck »motsvarande utbildning» får utskottet framhålla, att som dylik bör kunna anses exempelvis vissa folkhögskolekurser, korrespondensstudier eller andra studievägar, vilka leder till en kunskapsnivå enligt gymnasiets studieplan i för klasslärarutbildningen relevanta ämnen.»

dels ock att utskottets hemställan under 3. bort ha följande lydelse:

»3. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 694 och II: 869 samt I: 695 och II: 863, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört angående det allmänna behörighetsvillkoret för tillträde till klasslärarutbildning;»

2) beträffande frågan om speciella behörighetsvillkor av herrar *Axel Andersson, Kaijser, Ottosson, Wallmark, Nyman, Bohman, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Westberg*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 15, som börjar med »Utskottet kan» och slutar med »av riksdagen», bort ha följande lydelse:

»Utskottet ansluter sig till motionärernas uppfattning i denna fråga och tillstyrker att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört.»

dels ock att utskottets hemställan under 5. bort ha följande lydelse:

»5. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 692 och II: 877, såvitt de avser utformningen av speciella behörighetsvillkor, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;»

3) beträffande längden av utbildningstiden för lågstadielärare av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman, Blidfors* och *Turesson*, vilka — om reservationen 1) icke bifalles — ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 16, som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »för lågstadielärare», bort ha följande lydelse:

»Utskottet, som i det föregående biträtt departementschefens ståndpunkt i fråga om den förutbildning som bör krävas för tillträde till klasslärarutbildningen, anser mot denna bakgrund den i propositionen föreslagna utbildningstiden på 2½ år för blivande klasslärare på lågstadiet för knappt tillmätt. Utskottet biträder motionärernas uppfattning, att utbildningstiden bör förlängas till 3 år.

Vad utskottet sålunda anfört bör av riksdagen ges till känna för Kungl. Maj:t.»
dels ock att utskottets hemställan under 6. bort ha följande lydelse:

»6. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avser frågan om utbildningstiden för lågstadielärare, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;»

4) beträffande adjunktsutbildningens utformning av herrar *Axel Andersson, Kaijser, Bengtson, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Westberg och Elmstedt*, vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 22 börjar med »Det i» och på s. 23 slutar med »bifallas av riksdagen», bort ha följande lydelse:

»Det i motionerna I: 695 och II: 863 framförda, nyss redovisade yrkandet angående innehållet i ämneslärarutbildningen ansluter så till vida nära till förslaget i propositionen som motionärerna räknar med samma lärarledda studietid som torde avses i propositionen, nämligen sex terminer för minimikompetens som adjunkt såväl på grundskolans högstadium som på det gymnasiala stadiet. Däremot ges de blivande adjunkterna på gymnasiestadiet inte i motionerna samma möjlighet som i propositionen att inom en lärarledd studietid om sex terminer koncentrera ämnesfördjupningen till ett ämne med möjlighet att använda fyra terminer till detta ämne. Utskottet finner emellertid med hänsyn till den ståndpunkt utskottet i det följande intar till frågan om längden av den ämnesteoretiska utbildningen för blivande adjunkter på gymnasiestadiet, att motionsyrkandet i denna del bör bli föremål för ytterligare överväganden.

Av de nyss redovisade yrkandena i motionerna I: 692 och II: 877 samt i motionerna I: 689 och II: 865 innebär det i de båda förstnämnda motionerna framställda, att förslaget i propositionen om en treårig utbildning för adjunkter, som avser att erhålla tjänst på gymnasiet, icke kan godkännas utan att nytt förslag efter ytterligare utredning bör framläggas. Yrkandet i de sistnämnda båda motionerna avser att — jämsides med den i propositionen förutsatta fortsatta prövningen av den ämnesteoretiska utbildningen för adjunkttjänst — skall utredas frågan om en adjunktsutbildning med fyra års studier för den som åsyftar att erhålla tjänst på gymnasiestadiet. I de förstnämnda två motionerna uttalas, att utbildningsgången för alla blivande adjunkter bör hållas samman under de första åren, alltså minst två år, varefter breddning eller fördjupning av studierna kan ske. I de sistnämnda två motionerna förordas, att de blivande adjunkterna får samma utbildning under tre år och att därefter för adjunkter, som avser att få tjänst på gymnasiet, tillkommer ett år. I båda motionsparen motiveras förlängningen av studierna med att bättre möjligheter till ämnesfördjupning erfordras.

För egen del får utskottet till en början framhålla, att man vid bedömningen av frågan om utbildningstidens längd måste utgå från att för varje blivande

lärare under utbildningstiden måste läggas den grund på vilken hans kommande lärarverksamhet i första hand skall vila. Att denna grund har tillräcklig fasthet, dvs. att utbildningen i fråga om kvantitet och kvalitet är tillfredsställande, är ett ofrånkomligt krav. Utskottet kan inte ansluta sig till departementschefens uppfattning att en lärarledd studietid av tre år kan anses tillräcklig för uppnående av fullgod kompetens för adjunktjänst på gymnasiet.

Vid den fortsatta utredning angående lärarutbildningen, som förutsättes i propositionen, bör man enligt utskottets mening utgå från en lärarledd studietid av fyra år för dem som avser att förvärva behörighet för tjänst på gymnasiet. Härigenom uppnås även möjlighet att erhålla den fördjupning i de av gymnasietens läroämnen, som motsvaras av två eller flera universitetsämnen — exempelvis svenska — vilken från olika håll framhållits vara nödvändig för att en standardsänkning skall kunna undvikas. De i nu ifrågavarande motioner framförda synpunkterna på värdet av en sammanhållen utbildning bör också prövas i utredningsarbetet. Inte blott för den enskilde läraren utan i ännu högre grad för tillgodoseendet av behovet av lärarkrafter på högstadiet måste det vara värdefullt, om ämneslärarna i regel har kompetens för både högstadiet och gymnasiet. Utskottet anser, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör ge till känna vad utskottet nu anfört med anledning av ifrågavarande yrkanden i motionerna I: 695 och II: 863 samt I: 692 och II: 877.»

dels ock att utskottets hemställan under 9. bort ha följande lydelse:

»9. att riksdagen må, i anledning av motionerna I:695 och II: 863 samt I: 692 och II: 877, samtliga motioner såvitt de avser adjunktutbildningens utformning, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;»

5) beträffande frågan om alternativt ledigkungörande av lektors- och adjunktjänster av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och *Turesson*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 24, som börjar med »Med anledning» och slutar med »i fråga», bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner det uppenbart att förslaget i propositionen om alternativt ledigkungörande på många orter kan komma att leda till att lektorstjänster för lång tid framåt på ett olyckligt sätt läses som adjunktjänster. Enligt utskottets mening bör riksdagen både med hänsyn härtill och till det samband lektorsfrågan har med forskarutredningens förslag om forskarkarriären inte nu ta ställning till förslaget om alternativt ledigkungörande. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet sålunda anfört.»

dels ock att utskottets hemställan under 36. bort ha följande lydelse:

»36. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 695 och II: 863, såvitt de avser alternativt ledigkungörande av lektors- och adjunktjänster, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;»

6) beträffande den föreslagna klasslärarutbildningens karaktär av provisorium av herr *Blidfors*, fröken *Olsson* och herr *Arvidson*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 31, som börjar med »I motionen» och slutar med »av riksdagen», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I motionen II: 860 uttalas, att lärarutbildningen i princip bör förläggas enbart till städer som har universitet eller universitetsfilial och yrkas att den i propositionen föreslagna klasslärarutbildningen fördenskull betraktas som provisorisk i avvaktan på en bättre samordning mellan klasslärarutbildning och ämneslärarutbildning.

Utskottet delar motionärens uppfattning, att all lärarutbildning bör ske i vetenskaplig miljö och i nära kontakt med det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet. Detta kommer enligt departementschefens förslag att vara fallet endast vid de blivande ämneslärares ämnesstudier vid universiteten och vid utbildningen inom de s. k. större lärarhögskolorna, som förses med pedagogisk-vetenskapliga institutioner och med vetenskapliga befattningshavare, bl. a. professorer i praktisk pedagogik. De lärarhögskolor för enbart klasslärarutbildning, som förläggs till orter med universitetsfilial, kan räkna med en viss vetenskapligt stimulerande kamratmiljö och med utsikten att i en framtid kunna förses med en pedagogisk forskningsinstitution. Därutöver skall emellertid finnas lärarhögskolor för enbart klasslärarutbildning på orter utan akademiska institutioner. Dessa lärarutbildningsanstalter, som väl kan karakteriseras som bevarade, till »lärarhögskolor» omdöpta seminarier, kommer att vara helt isolerade från pedagogisk forskning och erbjuda en ur lärarutbildningssynpunkt alltför isolerad miljö.

Enligt propositionen skall de nuvarande seminarierna i Landskrona, Skara och Strängnäs med enbart småskollärarutbildning bevaras endast övergångsvis. Rimligt vore, att beslutet om bevarandet av övriga seminarier på orter utan universitet eller universitetsfilial finge samma övergångskaraktär.

Utskottet som anser, att en centralisering till orter med universitet eller universitetsfilial bör verkställas så snart förhållandena det medger, föreslår därför i enlighet med motionen II: 860, att riksdagen beslutar, att den föreslagna organisationen av klasslärarutbildningen skall vara provisorisk i avvaktan på en bättre samordning mellan klass- och ämneslärarutbildning.»

dels ock att utskottets hemställan under 63. bort ha följande lydelse:

»63. att riksdagen må, i anledning av motionen II: 860, besluta att den föreslagna organisationen av klasslärarutbildningen skall betraktas som provisorisk i avvaktan på en bättre samordning mellan klass- och ämneslärarutbildning;»

7) av herrarna *Axel Andersson*, *Kaijser*, *Bengtson*, *Ottosson*, *Wallmark*, *Thors-ten Larsson*, *Nyman*, *Bohman*, *Mattsson*, *Turesson*, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander*, *Westberg* och *Elmstedt*, vilka — om reservationen 4) icke bifalles — ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 23, som börjar med »Med den» och slutar med »riksdagens åtgärd», bort ha följande lydelse:

»Även med den ståndpunkt utskottet sålunda intagit anser utskottet skäl föreligga att i anslutning till den utredning som föreslagits i propositionen jämväl prövas den i motionerna I: 689 och II: 865 förordade adjunksutbildningen.»

dels ock att utskottets hemställan under 68. bort ha följande lydelse:

»68. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 689 och II: 865, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels att i anslutning till aviserad utredning beträffande den ämne-teoretiska utbildningen för adjunktjänst jämväl prövas den i motionerna förordade adjunksutbildningen i form av tre-årig ämne-teoretisk utbildning med inriktning på grundskolans högstadium samt ytterligare ett års studier för dem som avser att bli gymnasieadjunkter, dels om förslag med anledning av nämnda utredning;»

8) av herr *Nelander*.

Särskilda yttranden

1) angående gemensam förutbildningsgrund för utbildning av klasslärare och utbildning av ämneslärare av herrar *Blidfors*, *Arvidson*, *Svanberg* och *Jönsson* i *Arlöv*, vilka anfört följande:

»Enligt principbeslut om riktlinjerna för det svenska skolväsendets utveckling, som fattades vid 1950 års riksdag, skulle lärarutbildningen i sin helhet ha högskolemässig karaktär och som förutbildning förutsätta genomgången gymnasium. Detta principbeslut har haft grundläggande betydelse för lärarutbildningens utveckling under 1950- och 1960-talen. Vid de nya lärarhögskolorna har — också när det gäller klasslärarutbildningen — endast studentlinjer inrättats. Inom seminarierna har utrymmet för icke-studentlinjer alltmer inskränkts. För närvarande bygger 90 % av klasslärarutbildningen på genomgången gymnasium.

En av motiveringarna för kravet på genomgången gymnasium för tillträde till klasslärarutbildningen var den, att man borde kräva samma förutbildningsgrund, dvs. samma allmänbildningsgrund, för ett enhetligt skolväsendes alla lärarykategorier. Enhetssynen på skolan borde motsvaras av en enhetssyn på lärarutbildningen. Den gamla dualismen mellan å ena sidan de akademiskt utbildade läroverkslärarna, å andra sidan folkskollärarna, vilka först på folkskolans, sedan på realskolans grund utbildats vid särskilda seminarier, borde definitivt försvinna.

Ståndpunkten att genomgången gymnasium skulle erfordras för yrkesutbildningen av samtliga lärare biträdades av 1960 års lärarutbildningssakkunniga.

Kungl. Maj:ts proposition om reformerad lärarutbildning slår emellertid in på en ny linje. Fackskolan jämställs med gymnasiet som grund för klasslärarutbildningen.

Vi har kunnat ansluta oss till utskottets förord för denna sistnämnda lösning, men endast under en bestämd förutsättning. Under inga förhållanden bör den gamla dualismen bevaras. Om genomgång av fackskola under vissa betingelser ger tillträde till klasslärarutbildning, bör genomgång av fackskola också under vissa betingelser ge tillträde till ämneslärarutbildning, dvs. till universitetsstudier.

Det nya gymnasiala stadiets struktur synes möjliggöra en sådan lösning, ja, har tillkommit i avsikt att möjliggöra den. Principen om det gymnasiala stadiets enhetliga karaktär kan upprätthållas endast om man för tillträde till vidareförande skolor och utbildningsvägar bortser från formell kompetens och tar hänsyn blott till de reella kunskaper som vinnas på gymnasiestadiets olika skolformer, sektorer och studievägar. Detta måste gälla om hela stadiet, dvs. också om den yrkesskola som skall utgöra en av dess delar. Den tvååriga fackskolan och det treåriga gymnasiet kommer på detta sätt att vara formellt och principiellt likvärdiga, och för tillträde till olika vidareförande utbildningsvägar får endast efterfrågas, vilka reella kunskaper de sökande tillägnat sig.

Detta synes även vara departementschefens mening, då han på s. 124 under rubriken *Utbildning av klasslärare* konstaterar, dels att hela området för s. k. icke-akademisk, postgymnasial fackutbildning i princip bör tillhöra fackskolans kompetensområde, dels att detta i viss mening bör gälla även den s. k. akademiska postgymnasiala utbildningen. I direktiven för den s. k. kompetensutredningen framhålls enligt propositionen, 'att det allmänna villkoret i fråga om bredd i förutbildning eller erfarenheter bör kunna anses tillgodosett om den utbildningssökande har en gymnasial utbildning av inte alltför speciellt slag' låt vara att vissa speciella behörighetsvillkor kan behöva uppställas. Under rubriken *Utbildning av ämneslärare* framhålls på s. 136 i propositionen, att de åberopade principerna bör gälla även för ämneslärarutbildningen. Hela frågekomplexet har hänskjutits till kompetensutredningen, som har att utarbeta detaljbestämmelserna.

Vi räknar alltså med att genom departementschefens och därmed utskottets ställningstagande den gamla dualismen i lärarutbildningen kommer att upphävas genom att klasslärar- och ämneslärarutbildningen byggs på samma förutbildningsgrund.»

2) angående lärarutbildning i familje- och konsumentkunskap av herrar *Axel Andersson, Bengtson, Thorsten Larsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Westberg* och *Elmstedt*, vilka anfört följande:

»I propositionen nr 4 angående reformerad lärarutbildning ansluter sig departementschefen till den av 1960 års lärarutbildningsakkunniga uttalade helhetssynen på läraruppgiften. En skarp uppdelning av lärarkåren bör motverkas.

De sakkunniga hade som en konsekvens av strävandena att skapa en helhet av lärarnas verksamhet föreslagit att alla formella hinder skulle undanröjas för att i ämneslärartjänst i grundskola, fackskola och gymnasium kombinera övningsämne med läroämne.

I motionsparet I: 693 och II: 866 föreslås inrättande av en ettårig akademisk kurs för utbildning av lärare i familje- och konsumentkunskap samt att den planerade överarbetningen av vidareutbildningen också skall innefatta sådan kurs. Vidare bör enligt motionärerna behörighetsfrågan vad gäller tjänst med undervisning i dessa ämnen upptas till prövning.

Vid reformeringen av lärarutbildningen bör enligt vår mening också fackskolans behov av kompetenta lärare beaktas. Det förefaller därför riktigt att också de lärarkategorier det här gäller erhåller vidareutbildning på akademisk nivå. Den centrala roll familje- och konsumentfrågorna i dag intar i samhällsdebatten är ett starkt argument för att undervisningen i dessa ämnen också handhas av en välutbildad och kvalificerad lärarkår.»

3) angående lärarutbildning i dramatik av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och *Turesson*, vilka anfört följande:

»Erfarenheter av undervisning i ämnet dramatik finns sedan 1954, då viss metodisk försöksverksamhet inleddes under skolöverstyrelsens tillsyn. Under åren 1959—1962 har därutöver pågått en — likaledes av skolöverstyrelsen kontrollerad — försöksverksamhet vid ett antal skolor. Vidare har skolöverstyrelsen arrangerat kortare sommarkurser i ämnet. Det erfarenhetsmaterial, som sålunda föreligger från lärare, som sysslat med dramatik, torde vara till fyllest som underlag för tillskapandet av en särskild lärarutbildning. Lärarutbildningssakkunniga har dessutom redan 1965 framlagt ett förslag till studieplan för lärarutbildning i dramatik för det gymnasiala stadiets lärare.»